

Peter Nielsen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning *vedtoges* dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 9. december, kl. 9 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring i lov om skibes bemanning.

2) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærboel [af Ninn-Hansen m. fl.].

3) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærboel [af Aksel Larsen].

4) *Spørgsmål til ministrene.*

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om særlig indkomstskat m. v.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen.

Mødet hævet kl. 18²⁰.

29. møde.

Onsdag den 9. december kl. 9.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om skibes bemanning.

Valgt blev: *Peter Nielsen, Andreas Hansen, Boye Hansen, Poul Hansen (Svendborg), Carl P. Jensen, Johs. E. Larsen, Mørk, Baunsgaard, Sandau, Gideon, Marius Buhl, Jens Chr. Christensen, Damsgaard, Conrad Kofoed, Baagø, Erna Sørensen og Weikop.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærboel [af Ninn-Hansen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 297, fremsættelsen i tidenden sp. 439).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den næste på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærboel [af Aksel Larsen].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 219, fremsættelsen i tidenden sp. 69).

Sagerne sattes til forhandling.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det spørgsmål, der nu er genstand for debat, er, om der skal rejses rigsretstiltale mod fhv. minister Kjærboel for fremskaffelsen og brugen af en erklæring fra skibsførerne i den kgl. grønlandske handel vedrørende forvarligheden af vintersejlads på Grønland.

Det afgørende, der bebrejdes Kjærboel, er, at han skal have vildledt folketingset, da han i marts 1957 besvarede afdøde folke-

[Justitsministeren.]

tingsmand Augo Lynges spørgsmål om forsvarelsen af vintersejlad med passagerer til Grønland, idet han som støtte for forsvarelsen af vintersejlad påberåbte sig en erklæring af 11. marts 1957 fra skibsførerne, uden at folketinget fik oplysning om, at de samme skibsførere havde afgivet en erklæring af 8. marts 1957. Heri tilrådede skibsførerne bl. a. — jeg beder om tilladelse til de citater, der er nødvendige for min fremstilling —:

„at indskrænke vintersejlad til det mindst mulige særlig med henblik på passagerbefordring“.

I erklæringen hed det videre:

„En absolut forudsætning for vintersejladsens gennemførelse er, at den kongelige grønlandske handel fortsat følger den påbegyndte linje med fornyelse af skibe til Atlantfarten, senest det projekterede ishavsskib, og at der under ingen omstændigheder må slækkes på disse krav.“

Yderligere bebrejder man Kjærbøl, at han ligeledes i marts 1957 skal have truet den daværende redaktør af Grønlandsposten, Palle Brandt, med afskedigelse, såfremt han fortsatte med at fremkomme med kritiske artikler om forsvarelsen af vintersejlad på Grønland.

Det er vist formålstjenligt at redegøre for, hvad der er sket i denne sag siden Grønlandsskibet „Hans Hedtoft“s tragiske forlis den 30. januar 1959.

Allerede i den redegørelse, som ministeren for Grønland den 11. februar 1959 gav det høje ting om forliset, oplyste ministeren, at der forud for Kjærbøls besvarelse af afdøde folketingsmand Lynges spørgsmål om vintersejlad havde foreligget to erklæringer fra Handelens skibsførere.

Efter at direktøren for Handelen, Hans C. Christiansen, over for pressen havde udtalt, at Kjærbøl havde været bekendt med den første kaptajnserklæring, forinden han besvarede Lynges spørgsmål den 13. marts 1957, udsendte Kjærbøl den 15. februar 1959 en erklæring, hvori han udtalte, at han kun havde kendt kaptajnserklæringen af 11. marts 1957, og at direktør Christiansen ikke havde gjort ham bekendt med den første erklæring. Direktør Christiansen meddelte umiddelbart derefter, at han ikke kunne

godkende rigtigheden af Kjærbøls erklæring, og anmodede regeringen om at lade foretage en undersøgelse af samtlige forhold i forbindelse med kaptajnserklæringerne.

Den 17. februar 1959 anmodede justitsministeriet højesterets præsident om at nedsætte et udvalg bestående af tre dommere med den opgave

„at redegøre for samtlige forhold vedrørende Grønlandsskibet „Hans Hedtoft“, herunder de nærmere omstændigheder vedrørende fremskaffelsen af erklæringer, oplysninger m. v. til brug ved den af ministeren for Grønland i folketinget den 13. marts 1957 givne besvarelse af spørgsmålet om forsvarelsen af vintersejlad på Grønland.“

Højesterets præsident anmodede højesteretsdommer Jens Herfelt, højesteretsdommer Aage Lorenzen og landsdommer Erik Vetli om med højesteretsdommer Herfelt som formand at sammentræde i udvalget.

Undersøgelsesudvalget har i den forløbne tid foretaget omfattende afhøringer og har i juli måned 1959 på grundlag af afhøringerne og det tilvejebragte materiale afgivet en beretning. Dommerne har i denne beretning gjort nøje rede for omstændighederne omkring forliset og for begivenhedsforløbet i 1957 fra indhentelsen af skibsførernes erklæringer til Kjærbøls tale i folketinget.

Udvalget udtaler i sin beretning side 25:

„Det er efter det foreliggende bevismateriale udvalgets opfattelse, at der ikke ved undersøgelsen er tilvejebragt bevis for, at direktør Christiansen har givet minister Kjærbøl underretning om erklæringen af 8. marts 1957, men heller ikke for, at han ikke har givet sådan underretning.“

Endvidere udtaler udvalget side 26-27:

„Udvalget må mene, at der, da direktør Christiansen og vicedirektør Magnus Jensen afleverede erklæringen af 11. marts til minister Kjærbøl, havde været grund for dem til kraftigere end sket at fremhæve betænkelighederne ved uden forbehold at lægge erklæringen til grund for besvarelsen i folketinget. Dette gælder, selv om de var af den opfattelse, at ministeren kendte erklæringen af 8. marts og selv om ministeren har været stærkt optaget og ikke indstillet på en længere drøftelse. I det udkast til ministerens

[Justitsministeren.]

besvarelse af Augo Lynges spørgsmål, som de — formentlig efter ministerens anmodning — har udfærdiget, kan erklæringen da heller ikke siges at være benyttet „med varsomhed“. De udtryk i udkastet, der skulle vise, at det ikke var en spontan erklæring fra kaptajnerne, jfr. foran p. 21-22, vil næppe af nogen, der læser udkastet, blive forstået på denne måde.

Udvalget finder imidlertid også, at det ville have været naturligt, om minister Kjærbøl, da han modtog erklæringen af 11. marts 1957 og blev gjort bekendt med, at der havde været vanskeligheder ved dens tilvejebringelse, havde anmodet om en nærmere redegørelse for disse vanskeligheder. Ministeren har på dette tidspunkt kendt folketingsmand Augo Lynges motivering af spørgsmålet og dermed den alvor, hvormed dette rejstes, herunder Lynges henvisning til, at Grønlandsnavigatørerne efter hans opfattelse for størsteparten var modstandere af vintersejlad. Minister Kjærbøl kendte endvidere kaptajn Møllers udtalelse til Politiken for den 4. marts og var således opmærksom på det standpunkt, som Møller få dage tidligere havde indtaget til vinterbesejlingen.

Udvalget må mene, at det er disse undladelser, der har ført til, at erklæringen af 11. marts 1957 ved besvarelsen af Augo Lynges spørgsmål i folketinget er blevet fremført med større vægt, end dens tilblivelseshistorie efter udvalgets opfattelse kunne berettige til.“

Justitsministeriet sendte beretningen til rigsadvokaten til gennemsyn og eventuel udtalelse, og rigsadvokaten erklærede derefter, at beretningen ikke gav anledning til at indlede strafferetlig undersøgelse mod nogen.

Efter at der i slutningen af oktober meldte sig nogle nye vidner, anmodede justitsministeriet den 28. oktober 1959 udvalget om at foretage de yderligere undersøgelser, som udvalget måtte finde fornødent samt

„fremkomme med en udtalelse om, hvorvidt det herefter tilvejebragte materiale giver anledning til ændringer i udvalgets udtalelser i den til justitsministeriet i juli måned 1959 afgivne beretning“.

Undersøgelsesudvalgets tillægsberetning blev offentliggjort i begyndelsen af denne måned.

Udvalget erklærer side 8 i denne tillægsberetning:

„Efter det således foreliggende findes de af Ibsen, fru Michelsen og Magnus Jensen afgivne forklaringer at afgive et væsentligt indicium for, at minister Kjærbøl mandag morgen er blevet gjort bekendt med i hvert fald hovedindholdet af erklæringen af 8. marts 1957 og har fundet dette utilfredsstillende.

Som i beretningen udtalt finder udvalget ikke grund til at betvivle, at fhv. minister Kjærbøls udtalelser i Politiken for den 5. februar 1959 og i den af ham den 15. februar 1959 udsendte erklæring om, at han ikke kendte erklæringen af 8. marts 1957, er afgivet efter hans bedste overbevisning. Efter at Kjærbøl havde modtaget den af alle skibsførerne underskrevne erklæring af 11. marts 1957, har han imidlertid næppe, jfr. herved hans udtalelser bilag 21, side 65, tillagt de nu overvundne vanskeligheder ved erklæringens fremskaffelse betydning, og det er da tænkeligt, at det forud passerede, herunder hvad der måtte være meddelt ham under telefonsamtalen mandag morgen den 11. marts, senere kan være gledet ganske ud af hans erindring. Udvalget må dog fortsat mene, at der heller ikke kan ses bort fra den mulighed, at Kjærbøl som følge af misforståelser indløbet under telefonsamtalen den 11. marts 1957 kan have forstået Christiansen således, at man med hensyn til erklæringen endnu befandt sig på forhandlingsstadiet.“

Også tillægsberetningen har været sendt til rigsadvokaten til udtalelse. Rigsadvokaten har erklæret, at han, hvis han havde været kompetent til at træffe afgørelsen, ville have sluttet sagen uden tiltale.

Det er på dette grundlag, det høje ting nu skal træffe afgørelsen om, hvorvidt der skal rejses rigsretstiltale mod fhv. minister Kjærbøl.

Ved det fremsatte forslag til folketingsbeslutning har venstre og det konservative folkeparti foreslået, at der rejses sådan tiltale. Ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, har i tilslutning til forslagets fremsættelse i tinget

[Justitsministeren.]

brugt så stærke ord som, at det efter fremkomsten af undersøgelsesudvalgets beretning

„måtte være klart for alle, at folketinget var blevet vildledt gennem den daværende Grønlandsministers besvarelse af det i folketinget stillede spørgsmål.“

Han tilføjede dog, at det ikke var klarlagt, „om ministeren bevidst havde givet folketinget en urigtig orientering“.

Det ærede medlem mente, at folketinget er

„henvist til alene at gøre ansvaret gældende over for den ansvarlige minister, og anses en retlig afgørelse for nødvendig, vil rigsretten være eneste mulige forum herfor“.

Jeg kan naturligvis ganske tiltræde, at rigsretten er rette forum for behandling af en straffesag mod en minister for hans virksomhed som minister. Spørgsmålet, der herefter foreligger, er, om forudsætningerne for at skride til rigsretsbehandling er til stede i denne sag.

I almindelige straffesager afgør anklagemyndigheden spørgsmålet om tiltale på grundlag af politirapporter og øvrige bevisligheder. Anklagemyndigheden skal ifølge retsplejelovens § 711 ikke blot have for øje, at straffskyldige personer drages til ansvar, men også, at forfølgning af personer, som ikke er straffskyldige, ikke finder sted. Hvis det ikke ventes, at en straffesag kan gennemføres til en fældende dom, vil anklagemyndigheden frafalde tiltale.

I den foreliggende sag er det folketinget, som er påtalemyndighed, hvorfor folketinget må foretage en tilsvarende afvejelse. Det er herefter hvert enkelt medlems pligt efter bedste overbevisning at skønne over, om der foreligger grundlag for at antage, at Kjærbøl vil kunne dømmes for de forhold, det fremsatte forslag til beslutning omhandler. Under disse omstændigheder mener jeg, det er min pligt over for tinget at redegøre for det skøn, som vi i justitsministeriet ud fra en rent juridisk vurdering er nået frem til.

Jeg skal afholde mig fra at gå i enkeltheder med hensyn til begivenhederne i marts 1957. Om bedømmelsen af beviserne for Kjærbøls skyld eller ikke-skyld skal jeg henholde mig til undersøgelsesudvalgets

bemærkninger og rigsadvokatens erklæringer.

Forud for en beslutning om tiltale skal ikke blot mulighederne for at føre bevis for de påståede gerninger vurderes. Påtalemyndigheden må også undersøge, om de påståede gerninger er straffbare, med andre ord, om der er straffebestemmelser, der forbyder den pågældende at gøre sådan og sådan.

For ministre gælder ikke særlige strafferegler, men det er lovgivningens almindelige straffebestemmelser, der må finde anvendelse, fortrinsvis bestemmelserne i straffelovens kapitel 16 om forbrydelse i offentlig tjeneste eller hverv.

Det foreliggende specificerede forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale beskriver en række handlinger, og spørgsmålet er altså, om de beskrevne handlinger indebærer overtrædelser af straffeloven.

Det første tiltalepunkt er Kjærbøls påståede medvirken til, at skibsførerne afgav erklæring nr. 2, som var ændret i forhold til erklæring nr. 1.

Som forholdet er beskrevet, har man muligvis haft for øje straffelovens § 163 om straf for urigtig skriftlig erklæring til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige. For at kunne straffe efter denne bestemmelse må det dokumenteres, at Kjærbøl måtte være klar over, at erklæring nr. 2 er urigtig. Undersøgelsesudvalget har imidlertid ikke fastslået, at den ene erklæring er mere „rigtig“ end den anden. Ved bedømmelsen af dette spørgsmål og ved bedømmelsen af hele sagen må man ikke glemme, at det særlige sagkyndige udvalg vedrørende besejling af Grønland i sin betænkning af september 1959 er gået ind for vinterbesejling af Grønland. Besejlingsudvalgets udtalelse lyder således:

„På grundlag af samtlige foreliggende oplysninger og efter indgående overvejelser er udvalget kommet til den overbevisning, at sejlads mellem Grønland og det øvrige Danmark i alle årets måneder må anses nødvendig, og at den vil være forsvarlig under forudsætning af, at nødvendige foranstaltninger til betryggelse af sejladsen gennemføres. Det er således efter udvalgets opfattelse en betingelse for sejladsens opretholdelse i vintermånederne, at en isrekognoscering og ismelde-tjeneste som omhandlet i kapitel C, afsnit

[Justitsministeren.]

1, etableres. Endvidere må vejrtjenesten snarest udbygges. Disse foranstaltninger vil også være af betydning for sejladsen uden for egentlig vintertid, og særlig i den periode storisen optræder i farvandene omkring Sydgrønland, jfr. kapitel C, afsnit II.

Ud over ovennævnte foranstaltninger må udvalget finde det af den største betydning for betryggelse af sejladsen på Grønland, at også følgende foranstaltninger gennemføres:

Herefter nævnes en række yderligere sikkerhedsforanstaltninger. Denne sagkyndige erklæring, der ligger på linje med den sidste kaptajns erklæring, er fremsat efter Grønlandsskibet „Hans Hedtoft“s forlis. Der er således intet grundlag for at anvende § 163 om urigtig erklæring.

Forslagsstillerne har måske tænkt på, at straffelovens § 150 kan bringes i anvendelse. § 150 foreskriver straf for den person, der virker i offentlig tjeneste eller hverv, og som misbruger sin stilling til at tvinge nogen til at gøre, tåle eller undlade noget. Der foreligger imidlertid intet om, at kaptajnerne af Kjærboel er blevet „tvunget“ i straffelovens forstand til at udarbejde erklæring nr. 2.

De handlinger, der er nævnt i forslaget punkt 1, kan herefter ikke anses for straffbare.

Det næste punkt i forslaget om tiltale er Kjærboels påståede vildledning af folketinget. I forslaget er fremhævet, at Kjærboel dokumenterede kaptajns erklæring nr. 2 uden nærmere oplysninger om dens tilblivelsesmåde, og det nævnes, at han derved har undladt at give folketinget fuld og loyal oplysning om alle kendsgerninger, som var af betydning for folketingets vurdering.

Det er naturligvis rigtigt, at en minister har pligt til at give folketinget fuld og loyal oplysning. Men efter forslagsstillerens egen formulering er der kun pligt til at give oplysninger af betydning, og her må ministeren foretage en skønmæssig udvælgelse.

Man må i denne forbindelse være opmærksom på, at Kjærboels benyttelse af kaptajns erklæringen skete under besvarelse af et spørgsmål i spørgetiden. Begrænsningen af taletiden ved besvarelse af et spørgsmål indebærer, at ministeren i særlig grad er henvist til i sit svar at koncentrere sig

om at meddele de vigtigste oplysninger og udelade, hvad der efter hans skøn er mindre vigtigt. Dette må haves for øje, når man skal bedømme, hvor langt Kjærboels pligter gik, da han stod på folketingets talerstol i marts 1957.

Undersøgelsesudvalget er ifølge tillægsberetningen kommet til det resultat, at de nye forklaringer afgiver et væsentligt indicum for, at Kjærboel er blevet gjort bekendt med i hvert fald hovedindholdet af kaptajns erklæring nr. 1, da han skulle afgive sit svar. Udvalget mener dog fortsat, at der heller ikke kan ses bort fra den mulighed, at Kjærboel som følge af misforståelser, indløbet under telefonsamtalen den 11. marts 1957, kan have forstået Christiansens således, at man med hensyn til erklæringen endnu befandt sig på forhandlingsstadiet.

Allerede bevismæssigt synes det herefter umuligt at gennemføre en tiltale til dom. hertil kommer, at det er tvivlsomt, om bestemte straffebestemmelser kunne anvendes, selv om det måtte anses for bevist, at Kjærboel kendte den første erklæring. Situationen er jo den, at ministeren skulle fortælle folketinget om det, der havde betydning, og her kommer en ministers naturlige ret til at foretage en skønmæssig bedømmelse ind i billedet. Det kan vanskeligt forkastes, når Kjærboel opfattede erklæring nr. 2 som udtryk for kaptajnernes virkelige mening, eller i hvert fald deres endelige mening, efter at de havde haft lejlighed til at gennemdrøfte hele problemstillingen.

Der ses herefter ikke at være grundlag for strafansvar, fordi Kjærboel ikke nævnte den første erklæring.

Som forslaget til tiltale er formuleret på dette punkt, synes der nærmest at være tænkt på straffelovens § 156, der foreskriver straf for den, der virker i offentlig tjeneste eller hverv, og som nægter eller undlader at opfylde pligt, som tjenesten eller hvervet medfører, men efter det anførte kan jeg ikke se, at denne bestemmelse kan finde anvendelse.

Det er muligt, at forslagsstillerne har tænkt på anvendelsen af § 157 om grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed i tjenestens udførelse. Grov forsømmelse eller skødesløshed vil ikke kunne statuere i denne forbindelse.

§ 155 om misbrug af tjenestestilling til at

[Justitsministeren.]

krænke privates eller det offentliges ret kan ikke finde anvendelse, idet der, som anført af rigsadvokaten, ikke er holdepunkter for at antage, at der med tilvejebringelsen eller benyttelsen af erklæringen har været forbundet noget misbrug af stillingen.

Forslagsstillerne har formuleret en subsidær anklage, der refererer sig til, at Kjærboel dokumenterede kaptajns erklæringen uden at have sikret sig, at erklæringen var udtryk for kaptajnernes virkelige mening.

Forslagsstillerne må vel have tænkt sig, at dette er strafbart efter § 157, reglen om straf for grov forsømmelse eller skødesløshed.

Undersøgelsesudvalget har i sin beretning bebrejdet Kjærboel, at kaptajns erklæringen i folketinget er blevet fremført med større vægt, end dens tilblivelseshistorie efter udvalgets opfattelse kunne berettige til. Udvalget mener altså, at Kjærboel har foretaget en fejlbedømmelse. Men én ting er at statuere, at der er sket en fejlbedømmelse, en anden at statuere, at denne fejlbedømmelse er strafbar.

Som nævnt kræver straffelovens § 157 grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed fra den pågældendes side, men om noget sådant kan der ikke være tale i denne forbindelse.

Det kan herefter ikke antages, at den daværende Grønlandsminister vil kunne straffes for sin tale i folketinget den 13. marts 1957.

Forslagsstillerne har under punkt 3 ment, at der bør rejses tiltale mod Kjærboel, fordi han i marts 1957 over for den daværende redaktør af Grønlandsposten, Palle Brandt, har fremsat trusler om at afskedige ham fra stillingen, såfremt han fortsatte med at fremkomme med kritiske artikler om forsvarelsen af vintersejlad på Grønland.

Grønlandsposten er et blad, hvis driftsudgifter betales af staten og landsrådet i fællesskab, medens staten alene betaler redaktørens og de øvrige medarbejders lønninger. I kontrakten med redaktøren er

det fastlagt, at landshøvdingen er redaktørens nærmeste overordnede. Redaktørens stilling er da en sådan, at vedkommende minister ikke kan være afskåret fra at udtrykke sin utilfredshed med hans virksomhed og påpege de mulige konsekvenser for redaktøren. Uanset meningsforskel om karakteren af den over for redaktøren fremsatte kritik er der i hvert fald ikke tale om et strafbart forhold.

Jeg må herefter konkludere i, at vi i justitsministeriet efter nøje overvejelse er nået til det resultat, at sagen ikke vil kunne gennemføres til domfældelse, og at rigsretssag derfor ikke bør rejses.

Formanden: Efter henstilling skal jeg afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 10³⁰.

Mødet udsat kl. 9³⁰.

Mødet genoptaget kl. 10³⁰.

Forhandlingen genoptoges.

Formanden: Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen har ordet som ordfører for forslagsstillerne til det under dagsordenens punkt 2 opførte forslag til folketingsbeslutning.

Ninn-Hansen: Den højtærede justitsminister afsluttede sin redegørelse med at sige følgende:

„Jeg må herefter konkludere i, at vi i justitsministeriet efter nøje overvejelse er nået til det resultat, at sagen ikke vil kunne gennemføres til domfældelse, og at rigsretssag derfor ikke bør rejses.“

Selv om den højtærede justitsminister anvender udtrykket justitsministeriet, går jeg ud fra, at den højtærede ministers meddelelse her er en tilkendegivelse af regeringens standpunkt. Det har jo selvfølgelig altid

[Ninn-Hansen.]

interesse af høre justitsministeriets mening, men jeg må indrømme, at i denne sag synes jeg, det i langt højere grad har interesse at høre, hvilken afgørelse regeringen er nået til. Regeringen har, som man ved, en selvstændig adgang til at anlægge en rigsretssag. Også af den grund synes jeg, det er nødvendigt helt klart at få at vide, om det er regeringens standpunkt.

Vi har jo efterlyst dette standpunkt ved flere lejligheder. Jeg henviser til møderne i folketingets Grønlandsudvalg den 27. august, den 6. oktober, den 7. oktober og den 23. oktober, hvor forslagsstillerne har rettet en anmodning til regeringen, en anmodning, der også gik ud på at få at vide, hvilket endeligt standpunkt regeringen havde. Jeg går ud fra, at vi nu har fået dette med justitsministerens tilkendegivelse her i dag.

I øvrigt vil jeg sige, at jeg ikke ønsker at deltage i den af den højtærede justitsminister rejste diskussion om en bedømmelse af bevisernes vægt og en juridisk bedømmelse af de enkelte straffelovsparagraffers omfang. Jeg ser ikke nogen grund til, at man nu på det nuværende grundlag foretager en bedømmelse af bevisernes vægt, når det dog har vist sig fra den ene dommerkonklusion til den næste, at bevisernes stilling kan ændre sig. Vi ønsker ikke fra vor side at lægge til grund det resultat, man er kommet til nu. Ved gennemlæsning af tillægsberetningen får man flere steder indtryk af, at nye beviser kan fremskaffes ved anvendelse af den sædvanlige retsplejemæssige fremgangsmåde, og med hensyn til spørgsmålet om den rent juridiske bedømmelse mener jeg ikke, det er folketingets opgave at foretage denne. Jeg tror heller ikke, det ville være rimeligt, om denne sag blev debatteret på en sådan måde, at den højtærede justitsminister kom til at stå som forsvarer for fhv. minister Kjærboel og vi andre som anklagere. Vi ønsker i hvert fald ikke at optræde som anklagere på den måde, at vi søger at procedere på de enkelte bestemmelser i straffeloven, således som den højtærede justitsminister gjorde.

Ved fremsættelsen af venstres og det konservative folkepartis forslag til beslutning den 28. oktober henviste jeg til det materiale, der er fremskaffet gennem undersøgelsesudvalgets virksomhed. Denne

henvisning gælder stadig, og jeg er nu yderligere i stand til, som den højtærede justitsminister også var det, at henvide til undersøgelsesudvalgets tillægsberetning. Hverken tillægsberetningen eller dommerudvalgets ny konklusion bevirker nogen ændringer i det fremsatte forslag til beslutning. Den undersøgelsesvirksomhed, der blev påbegyndt samme dag, som der her i tinget blev fremsat forslag til beslutning, har heller ikke medført nogen ændring i vor motivering for forslaget. Den eneste ændring skulle være denne, at det synes endnu mere påkrævet at fremme forslaget.

I dommerudvalgets konklusion hedder det nu, at de nye forklaringer afgiver et væsentligt indicium for, at minister Kjærboel mandag morgen den 11. marts er blevet gjort bekendt med i hvert fald hovedindholdet af erklæringen af 8. marts 1957 og har fundet dette utilfredsstillende. Dermed har dommerudvalget fjernet sig noget fra den uklarhed, der var resultatet af den første undersøgelse. Det er selvfølgelig kun tilfredsstillende, at uklarheden er blevet mindre.

Allerede under mødet i Grønlandsudvalget den 27. august fremsatte forslagsstillerne anmodning om iværksættelse af nye undersøgelser med det formål at få fjernet uklarhederne, men den højtærede minister for Grønland henholdt sig på dette tidspunkt til dommerudvalgets beretning og til rigsadvokatens standpunkt, at der ikke skulle foretages nye undersøgelser. Under senere drøftelser i folketingets Grønlandsudvalg har ministeren heller ikke ønsket at efterkomme vore ønsker om fornyede undersøgelser. Selv om disse nye undersøgelser nu er foretaget, har alle ulkarheder dog ikke kunnet fjernes. Også efter afgivelsen af dommerudvalgets tillægsberetning er der fortsat tvivl om skyldspørgsmålet, og det er derfor ikke muligt for folketinget at træffe nogen afgørelse, der placerer ansvaret for de handlinger, det har påhvilet dommerudvalget at undersøge. Det er heller ikke folketingets opgave. Folketinget har hverken ret eller pligt til at afsige nogen dom. Det er alene folketingets opgave at træffe bestemmelse om, hvorvidt en forseelse har været af en så alvorlig karakter, at det må anses for nødvendigt at opnå en retslig afgørelse.

[Ninn-Hansen.]

Det sted, hvor denne afgørelse skal træffes, må indeholde alle de garantier for korrekt retsplejehandling, som dommerudvalget har måttet savne. Der er forhåbentlig ingen, der vil sammenligne dommerudvalgets undersøgelsesvirksomhed med en afgørelse, der er truffet af en domstol. I undersøgelsesudvalget er forklaringerne ikke afgivet under vidneansvar, der har ikke eksisteret nogen pligt for de afhørte til at udtale sig. De implicerede i sagen har ikke haft nogen juridisk bistand, afhøringerne er sket for lukkede døre. En afgørelse ved en domstol vil blive truffet på basis af alle de garantier, vor retspleje indeholder, og efter gennemlæsningen af beretningerne har man jo indtryk af, at det kunne være tiltrængt, at i hvert fald et enkelt vidne kom til at udtale sig under vidneansvar, men også de øvrige garantier har betydning, og derfor er der så stor forskel mellem et domsresultat og et undersøgelsesudvalgs konklusion, at enhver sammenligning på forhånd må udelukkes.

Er der da nogen grund til at søge en retslig afgørelse tilvejebragt? Folketinget er som nævnt ude af stand til at drage nogen til ansvar, men så kunne folketinget jo helt lade sagen ligge, således som jeg forstod at det var den højtærede ministers og dermed regeringens standpunkt. Det vil i hvert fald være det mest bekvemme standpunkt at indtage. Ubehagelige sager er det altid lettest at skyde fra sig. Forslagsstillerne mener ikke, at folketinget har lov til at indtage dette passive standpunkt. Der er, som det blev nævnt ved fremsættelsen af forslaget, et hensyn at tage til de implicerede i sagen. Siden sagen kom frem i februar måned, og navnlig siden dommerudvalget afgav den første beretning i begyndelsen af august, har der været en diskussion om, hvem der havde det egentlige ansvar. Det må dog snart være på tide at få afsluttet denne diskussion og få en afgørelse af, hvordan ansvaret skal fastlægges. Der er ingen, der kan være tjent med, at det for altid skal være et åbent spørgsmål, hvem der bær skylden. Jeg forstår heller ikke, at nogen tør fælde en dom på det grundlag, vi har i dag. Det må være en grundsætning i ethvert retssamfund, at ingen er skyldig, før retten har

dømt. Denne enkle og klare grundsætning må også gælde for forhenværende ministre. En forhenværende minister må have den samme ret som andre til at få sin sag prøvet og undersøgt ved en domstol. Jeg kan ikke se nogen grund til, at den retsbeskyttelse, som enhver borger har krav på, og som selv den største forbyrder opnår, skal være unddraget en forhenværende minister. At der også er andre i denne sag, der må have krav på den beskyttelse, at der afsiges en egentlig dom, nævner jeg kun for fuldstændighedens skyld.

Det afgørende er selvfølgelig, om folkettinget — og jeg mener også, om regeringen — kan lade være at foretage noget. Forholdet er det ganske enkle, om folkettinget opfylder sin forfatningsmæssige pligt, hvis folkettinget nægter at beskæftige sig videre med sagen. Det er jo ingen ligegyldig handling, hele sagen drejer sig om. Vi har hidtil haft den opfattelse, at også regeringen betragtede sagen som alvorlig og handlingerne, hvis de var begået på den måde, det er nævnt i vort forslag til beslutning, som alvorlige forseelser. Hvorfor har ministeren for Grønland ellers anmodet tre højtstående jurister om at undersøge sagen? Det afgørende for regeringen kan jo næppe have været en strid mellem to personer. Dommerudvalgets langvarige virksomhed, de mange mennesker, man har ulejliget med afhøringer, hjemkaldelse af en tjenestemand fra Grønland, alt det, som ministerens nedsættelse af undersøgelsesudvalget har fremkaldt, er da kun logisk og naturligt, hvis man betragtede og betragter de begåede handlinger som så alvorlige, at en afgørelse om ansvaret må træffes. Regeringen mente ikke efter den første beretning, at det var muligt at komme nærmere til bedømmelsen af ansvaret, end det var sket; men efter at de nye undersøgelser har vist, at den første konklusion var uholdbar og ufuldstændig, og at nye bevismidler kunne tilvejebringes, forstår jeg det ikke, hvis regeringen vil standse op her uden den retslige afgørelse, der alene kan slutte sagen. Jeg forstår ikke, at den højtærede justitsminister i dag fuldstændigt har kunnet henvide til dommerudvalgets konklusion, når det dog er således, at den ny beretning åbner adgang for en videre fremskaffelse af beviser og en yderligere bevisbedømmelse.

[Ninn-Hansen.]

For folketinget anser vi det for en nødvendighed, at sagen bliver ført til en afslutning. Jeg kan henvise til mine tidligere bemærkninger herom. Passivitet over for et konstateret tilfælde af ufuldstændige oplysninger til folketinget kan få de værste konsekvenser for folkestyret. Hvordan skal dette ting kunne udføre sit lovgivningsarbejde, hvis medlemmerne ikke kan stole på rigtigheden af de oplysninger, der gives fra et regeringsmedlem? Folketinget har jo ikke selv nogen mulighed for at skaffe sig disse oplysninger. Det mindste, man kan forlange af lovgivningsarbejdet og af de beslutninger, der i øvrigt træffes i tinget, er dog, at vedtagelserne hviler på et sandfærdigt og rigtigt grundlag. Hvis ikke engang det er tilfældet, kan det blive vanskeligt at opretholde tiltroen i befolkningen til dette tings virksomhed. Hvad bliver der tilbage af folketingets kontrollerende virksomhed, hvis spørgsmål og forespørgsler til ministeren bliver besvaret, som tilfældet var den 13. marts 1957? Den kontrollerende virksomhed, der varetages på befolkningens vegne, kan slet ikke gennemføres, hvis sådanne tilstande tolereres. Er der tænkt på konsekvenserne af, at man accepterer urigtige oplysninger som grundlag for beslutninger? Rækkevidden af forkerte afgørelser kan jo undertiden være så stor, at konsekvenserne slet ikke er til at overse.

Alt taler for, at folketinget, om ikke for andet, så i selvforsvar, må søge ansvaret fastlagt. Rigsretten er folketingets eneste mulighed, som også fremhævet af den højtærede justitsminister, for at henvise en sag mod en minister til afgørelse ved en domstol.

Der har været røster fremme om, at rigsretten ikke skulle være særlig anvendelig til behandling af denne sag. I et af det radikale venstres mest kendte dagblade, Skive Folkeblad — der i øvrigt ligesom de fleste radikale aviser er gået ind for det standpunkt, vi har, at sagen må afsluttes med en domstolsafgørelse — har det været fremført, at rigsretten ikke var egnet til at foretage behandlingen, fordi halvdelen af medlemmerne i denne er lægdommere. Jeg forstår slet ikke denne betragtning. Ifølge retsplejeloven medvirker lægdommere ved afgørelsen af tusinder af sager hvert år, de medvirker i selv de mest indviklede straffesager, og i

de største straffesager, nævningsagerne, træffer lægdommere alene afgørelsen om skyldspørgsmålet. Skulle lægdommere så ikke kunne medvirke i denne sag, hvor deres tilstedeværelse endog er begrundet med, at sager, der indbringes for rigsretten, kræver et vist kendskab hos dommerne til det parlamentariske liv, altså sager, der ikke kan bedømmes ud fra en almindelig kriminalistisk målestok, sager af en særlig karakter?

Det må da i øvrigt forekomme særdeles betænkeligt, når der sættes spørgsmålstegn ved rigsrettens anvendelighed. Det er ikke mere end 6 år siden, at der blev udformet nye grundlovsbestemmelser om rigsrettens virksomhed. Både i folketinget og landstinget var der dengang en indgående debat om rigsretten og dens sammensætning. Jeg henviser til de bemærkninger, der blev gjort dengang; de er refereret i Folketings-tidende 1952-53 under grundlovsforhandlingerne og er fremsat af daværende folketingsmedlem, professor Rasting, det ærede medlem hr. Thestrup, det ærede medlem hr. Lorentzen, den nuværende højtærede socialminister, daværende folketingsmedlem, rektor Karl Olsen og den daværende statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen. I disse bemærkninger, hvor man diskuterede rigsrettens sammensætning, understregedes betydningen af, at der i rigsretten blev placeret personer, som havde kendskab til det parlamentariske liv — jeg henviser især til den nuværende højtærede socialministers bemærkninger herom.

For 5 år siden gennemførtes en ny lov om rigsretten. Den blev foreslået af den højtærede justitsminister, der dengang fremsatte udtalelser om rigsrettens nødvendighed. Det er jo heller ikke uinteressant at bemærke, at justitsministeren dengang med henvisning til de tidligere rigsretssager mente det muligt at gennemføre rigsretssager, selv om vi ikke havde en særlig ministeransvarlighedslov, og med den motive-ring afviste en anmodning om at fremsætte forslag til en ministeransvarlighedslov. Nu synes den højtærede justitsminister at have noget vanskeligere ved at betragte en rigsretssag som gennemførlig.

Den højtærede justitsminister henviser til rigsadvokatens og statsadvokatens erklæringer. Hertil er for det første at sige,

[Ninn-Hansen.]

at disse erklæringer jo kun kan være skøn om, hvorvidt tiltalerejsning bør finde sted. Ethvert skøn kan være fejlagtigt, selv om det er de største jurister, der har skønnet. Statsadvokatens og rigsadvokatens skøn i straffesager må selvfølgelig i almindelighed betragtes som holdbart, men det har dog vist sig i tilfælde, hvor anklagemyndigheden havde en opfattelse modsat den i tilfældet her, at skønnet kunne være forkert. Vi kan alle sammen nævne sager, store sager, hvor der har været rejst tiltale, hvor folk gennem flere år har været sat i gæbestokken på grund af denne tiltalerejsning, men hvor sagerne er endt med pure frifindelse. Det sker også, at anklagemyndighedens øverste leder — den øverste er jo den højtærede justitsminister — ændrer skønnet med hensyn til tiltalebeslutning. Det skete i den såkaldte Tvedegaardsag, hvor tiltalen var opretholdt gennem meget lang tid, men pludselig blev frafaldet, uden at dette skyldtes nye oplysninger.

Det er klart, at når der er tale om skøn, må der også i visse tilfælde være plads for et fejlskøn — således også her. Rigsadvokatens indstilling efter den første beretning, som dommerudvalget har afgivet, hvilede jo på dette, at nye undersøgelser ikke kunne give noget resultat. Jeg synes, at rigsadvokaten er blevet modsagt af det, der er fremkommet i dommerudvalgets tillægsberetning, og det, der er nævnt her med hensyn til anklagemyndighedens opgave: at skulle skønne i straffesager. Det gælder jo kun for almindelige straffesager. Her er tale om en rigsretssag, hvor der ikke stilles krav om anklagemyndighedens skøn, og hvor jeg synes det må være uhyre vanskeligt at bedømme sagens udfald.

Det er heller ikke meningen, at folkettinget, der har retten og pligten til at rejse disse sager, skal foretage en juridisk vurdering af, hvorvidt domfældelse vil finde sted. Rigsretsloven siger intet herom, praksis heller ikke. Rigsadvokaten har tydeligt erklæret, at han for sit vedkommende ville slutte denne sag, hvis han var kompetent til at træffe afgørelsen. Ja, hertil er at bemærke, at denne kompetence har rigsadvokaten jo altså ikke, og derfor kan hans skøn ikke være af større interesse for folketingets afgørelse. Det må være folketingets

opgave alene at vurdere karakteren af de handlinger, der er begået, og lade spørgsmålet om, hvorvidt en domfældelse kan finde sted, alene ligge til rigsrettens afgørelse, og jeg tror, at folketinget trygt kan gøre det.

Jeg forstår imidlertid på den højtærede justitsminister, at rigsadvokatens udtalelse har været afgørende for regeringens stilling, men jeg vil dog gerne vide ganske klart, om regeringen fuldt ud lægger rigsadvokatens udtalelse, der må bedømmes som en helhed, til grund. Den højtærede justitsministers bemærkning kunne tyde på det. Rigsadvokaten hævder jo, at der må tilkomme administrationens chef ret til over for Grønlandspostens redaktør at give direktiver om arbejdets udførelse og stille afskedigelse i udsigt, såfremt disse direktiver ikke følges. Det må jo betyde, at rigsadvokaten ikke anerkender, at der er fuld pressefrihed for Grønlandspostens redaktør. I Grønlandsudvalgets møde den 27. august har ministeren for Grønland på regeringens vegne besvaret mit spørgsmål om, hvorvidt der bør være fuld pressefrihed for Grønlandspostens redaktør, således: hertil kan jeg naturligvis kun svare ja. Men når den højtærede justitsminister i dag går ind for rigsadvokatens standpunkt, er det meget vanskeligt for os andre at forstå, hvad der egentlig er regeringens standpunkt i dette spørgsmål, og jeg går ud fra, at regeringen ikke betragter det som noget ligegyldigt spørgsmål. Pressefriheden er dog noget, der har betydning også i de forhold, der ikke har forbindelse med denne sag. Jeg synes, jeg må anmode om at få at vide, hvilken stilling regeringen har til dette spørgsmål.

I øvrigt tror jeg, der ligger en forkert antagelse til grund for justitsministerens henvisning til anklagemyndighedens almindelige strafferetlige skøn, nemlig at rigsretssager, hvor en minister er tiltalt for sin embedsførelse, må bedømmes helt på samme måde som almindelige straffesager. Jeg tror ikke, det er tilfældet, og det er også naturligt, hvis en speciel vurdering, hvor man tager hensyn til det forfatningsmæssige, til den parlamentariske virksomhed, er afgørende.

Det er ikke en opfattelse, som forslagsstillerne er alene om at have. Den nuværende professor i forfatningsret ved Køben-

[Ninn-Hansen.]

havns universitet, Alf Ross, har i sin „Statsforfatningsret“ givet udtryk for synspunkter, hvorefter rigsretssager ikke kan sammenlignes med almindelige kriminelle sager. Jeg anmoder om tilladelse til et citat fra Alf Ross' „Statsforfatningsret I“, side 382, hvor der står:

„Det følger af det anførte, at selv om det er udelukket, at rigsretten arbitrært kan idømme straf ud fra en politisk vurdering af en ministers handlemåde som skadelig for landet, så åbner dog straffelovens §§ 155-57 plads for et meget frit skøn med hensyn til, om der foreligger pligtovertrædelse (misbrug af stilling) eller pligtforsømmelse, og dette skøn vil efter omstændighederne kunne antage politisk karakter.“

Det er netop denne mulighed, der begrundes den særlige rigsretsproces. Hvis der kun kunne blive tale om at lægge sædvanlige kriminalistiske og administrativt-tekniske vurderinger til grund for bedømmelsen, ville der ikke være nogen anledning til at henlægge anklage- og domsmyndighed til politiske eller politisk prægede organer. Ja men det ligger da ganske klart, at den redegørelse, den højtærede justitsminister i dag har givet os om vurderingen af straffelovens §§ 155—57, udelukkende hviler på de kriminalistiske hensyn, at den højtærede justitsminister altså ikke har taget det i betragtning, som professoren i statsforfatningsret har skrevet i sin nylig udkomne forfatningsret, nemlig det, der ligger ud over det kriminalistiske, det mere politisk betonedede, det, der har at gøre med vurderingen af forfatningslivet. Det vil jo sige, at de pågældende bestemmelser i en rigsretssag kan få en helt anden anvendelsesmåde, end tilfældet er i kriminalsager, og når det er tilfældet, når landets højeste sagkundskab har den opfattelse, mener jeg ikke, der kan være nogen grund for os til at gå ind i en debat om de rent kriminalistiske synspunkter, der er anlagt fra den højtærede justitsminister og justitsministeriets side i denne sag. Man har altså overhovedet ikke taget det forfatningsmæssige i betragtning, overhovedet ikke beskæftiget sig med dette, der blev fremhævet ved behandlingen af grundlovsforslaget for 6 år siden, det, som den højtærede

socialminister lagde vægt på: at rigsretten er en ret, en domstol, hvor repræsentanter med kendskab til det parlamentariske liv er til stede; man har ikke lagt vægt på den særlige lovgivning, som den højtærede justitsminister selv fik gennemført for 5 år siden i det høje ting, loven om rigsretten

Trods den højtærede justitsministers afvisende holdning over for vort forslag til folketingsbeslutning, håber jeg, at folkettingen vil medvirke til at gennemføre det forslag, som et mindretal her har fremsat. Vi er klar over, som det så stærkt blev fremhævet i dagbladet Aktuelt forleden dag, at de to partier, der er forslagsstillere, kun kan påregne mindretallets vilkår; det er flertallet, der bestemmer, om denne sag skal standses, eller om vi af hensyn til folketingets anseelse og kommende arbejdsmuligheder skal søge gennemført en rigsretssag, hvor ansvaret kan blive endeligt fastlagt. Vi håber imidlertid, at alle i det høje ting vil betragte det som en central opgave at opnå en afgørelse. Det kan aldrig være et spørgsmål, der henhører til periferien af det politiske liv, om vore forfatningsmæssige principper bliver overholdt eller ikke.

Statsministeren (H. C. Hansen): Jeg skal ikke indlade mig i nogen form for polemik eller andre kommentarer til det ærede medlem hr. Ninn-Hansens indlæg, men det ærede medlem startede sin tale med at sige, at han gik ud fra, at hvad justitsministeren her fremførte som sit standpunkt, også var regeringens standpunkt. Jeg skal hertil kun sige, at regeringen har for sit vedkommende, da dommerudvalgets udtalelser forelå og rigsadvokatens erklæring var fremkommet, udtalt, at regeringen tog rigsadvokatens erklæring til efterretning. Dette er ikke ændret efter den seneste erklæring fra rigsadvokaten.

Her er til behandling et forslag om, at folketinget skal træffe beslutning om rigsret. Dette skal regeringen efter min vurdering ikke som regering tage standpunkt til, eftersom en afgørelse heraf må bero på drøftelserne her i tinget, og det vil atter sige på de enkelte folketingsmedlemmers standpunkt og ansvar. Justitsministerens redegørelse står derfor som udtryk for

[Statsministeren.]

justitsministerens og justitsministeriets juridiske vurdering, og det må efter mit skøn være det sagligt rigtige på det nuværende forhandlingsstadium her i tinget.

Formanden: Det ærede medlem hr. Aksel Larsen har ordet som forslagsstiller til det under punkt 3 på dagsordenen opførte forslag til folketingsbeslutning.

Aksel Larsen: Jeg var ikke i tvivl om den højtærede justitsministers mening, da han meget tydeligt erklærede, at det var justitsministerens standpunkt. Det var klart for mig, at hvis det havde været regeringens kollektive standpunkt formuleret gennem en beslutning i et ministerråd, havde justitsministeren brugt en anden udtryksform.

Må jeg i øvrigt sige, at den højtærede justitsminister gjorde sig opgaven let, idet han i sin tale lod, som om der kun forelå ét forslag til beslutning om rigsretstiltale, og udelukkende polemiserede mod ordføreren for forslagsstillerne til dette forslag, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, udelukkende polemiserede mod indholdet af det ærede medlem hr. Ninn-Hansens forslag til rigsretstiltale og udelukkende polemiserede mod, hvad det ærede medlem hr. Ninn-Hansen havde sagt i sin fremsættelsestale. Tillad mig at erindre om, at der i hvert fald foreligger to forslag til beslutning om rigsretstiltale. Når den højtærede justitsminister omhyggeligt undlader at omtale det ene, endsige forsøger at polemisere imod det, kan det jo have sine grunde.

Tillad mig også — det er ikke, fordi jeg ønsker at gøre mig særligt gældende — at erindre om, at jeg fremkom med forslag om rigsretstiltale i et brev til regeringen af 13. august i år, og at jeg, da regeringen ikke kunne tilslutte sig mit forslag — det beklager jeg, og jeg må ærligt indrømme, at jeg ikke forstår det — allerede den 7. oktober her i tinget anmeldte et forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale og fik lov at fremsætte det den 20. oktober. I hele denne tid, fra den 13. august til henimod den 20. oktober, var det ærede medlem hr. Ninn-Hansen meget flink til at udtale sig, navnlig i pressen, og ved flere lejligheder forkyndte han, at Aksel Larsens forslag om

rigsretstiltale duede slet ikke, det var noget helt andet, der skulle til, og han ville i hvert fald ikke være med til den slags. Det sidste, jeg erindrer, var en udtalelse til Berlingske Aftenavis den 2. september, hvori det ærede medlem erklærede, at det ikke kunne falde ham ind at stemme for Aksel Larsens forslag; der ville komme et initiativ fra det, det ærede medlem kaldte oppositionen, det ville blive et helt andet initiativ, men han anede ikke på daværende tidspunkt, hvilket initiativ der ville komme. Det er altså noget sent, at det ærede medlem hr. Ninn-Hansen og hans meningsfæller har indset, at der kun var én vej at gå, nemlig over rigsretten.

Naturligvis er det glædeligt, at en del af folketingets medlemmer har indset, at dette er nødvendigt, men jeg synes, at dette må siges; og jeg kan ikke lade være med i denne forbindelse — idet jeg tænker på den debat, vi havde i går, hvori det ærede medlem hr. Poul Møller deltog — at interessere mig for, om det ærede medlem hr. Poul Møller nu vil stå op under denne debat og anklage tingets høje formand, fordi han har sat det ærede medlem hr. Ninn-Hansens og hans meningsfællers forslag til behandling før mit forslag, der var fremsat længe før.

Det er jo sådan, at også pressen har en ganske besynderlig måde at informere befolkningen på. Hvis jeg ikke tager meget fejl, lader samtlige dagblade i København lige fra Berlingske Tidende til Land og Folk, som om der kun er stillet ét forslag om rigsretstiltale. Ja, det ærede medlem hr. Poul Møllers blad, Dagens Nyheder, er en hæderlig undtagelse, idet det i dag skriver, at der også er stillet et forslag om rigsretstiltale af Aksel Larsen. Da mit forslag var fremme den 13. august og det ærede medlem hr. Ninn-Hansens forslag kom frem den 28. oktober, er det en udmærket måde at skrive det på. Men bortset fra det: forslagene behandles under ét, og så går det jo nok. Jeg håber blot, at debatten kommer til at dreje sig om det, som er sagens realitet — og det er efter min mening det forslag, jeg har fremsat, og den begrundelse, jeg har givet — og at man ikke forsøger at klare sig uden om realiteten ved kun at henholde sig til det forslag, der er fremsat af det ærede medlem hr. Ninn-Hansen m. fl.

Lad mig kort om den højtærede justits-

[Aksel Larsen.]

ministers argumentation imod det ærede medlem hr. Ninn-Hansen og hans argumentation sige, at denne argumentation naturligvis kan have en vis vægt, hvis der kun var fremsat dette ene forslag, som i øvrigt, det skal ikke være nogen hemmelighed, er formuleret på en måde, som jeg er aldeles sikker på at jeg ikke vil være i stand til at stemme for. Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen sagde nok i begyndelsen af sin tale, at han ikke ville deltage i bedømmelsen af bevisernes vægt, men det ærede medlem hr. Ninn-Hansen har, hvis det er ham selv, der er ansvarlig for det, formuleret sit og sine meningsfællers forslag sådan, at det er en mellemting mellem et anklageskrift og domspræmissen.

Når man stiller et sådant forslag, som i øvrigt slet ikke bør udformes sådan, når det drejer sig om et forslag til folketingsbeslutning om rigsretsanklage, er det jo et besynderligt tilbagetog at foretage, når man bagefter siger, at man vil ikke deltage i bedømmelsen af bevisernes vægt. Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen går i sit forslag ud fra, at en hel del ting er bevist, som først skal bevises. Det forekommer mig, at man ikke har lov til at formulere et forslag til folketingsbeslutning på den måde, og derfor kan jeg ikke stemme for det ærede medlem hr. Ninn-Hansens forslag — det skulle da lige være, om det ærede medlem har indset sin fejl og ændrede forslaget ganske betydeligt.

Men igen til ministerens argumentation. Ministeren kommer med en mængde juridisk argumentation og henviser bl. a. til rigsadvokaten. Tillad mig at sige, at det ikke er rigsadvokatens sag at tage stilling til spørgsmålet om en nuværende eller forhenværende ministers ansvar, og jeg forstår i denne forbindelse ikke, at regeringen kunne tilslutte sig rigsadvokatens synspunkter og om jeg så må sige, dække sig bag rigsadvokatens synspunkter. Jeg beder om tilladelse til at citere en erklæring fra rigsadvokaten og også til senere at komme med visse citater fra rigsretsloven og fra beretningerne fra dommerudvalget. Rigsadvokaten siger efter at have studeret dommerudvalgets første ufuldstændige beretning:

„Jeg skal herved i øvrigt udtale, at det ikke kan antages, at der er udvist for-

sømmelighed af nogen med hensyn til etablering og fortsættelsen af vintersejladsen til Grønland eller med hensyn til de for disse sejladser, herunder „Hans Hedtoft“s rejse i januar 1959, gældende direktiver.

Beretningen giver heller ikke grundlag for at antage, at der foreligger noget pligtstridigt forhold i forbindelse med tilvejebringelsen af den sidste kaptajns-erklæring, erklæringen af 11. marts 1957, ligesom den heller ikke indeholder holdpunkter for at antage, at yderligere undersøgelse vil kunne føre til, at nogen kan drages til ansvar for, at der ikke er givet underretning om indholdet af den første kaptajns-erklæring, allerede fordi det bevismæssigt ikke lader sig gøre med fornøden sikkerhed at fastslå, hvorledes der er forholdt med denne erklæring.“

Ja, det var rigsadvokatens første, skal vi kalde det memorandum om sagen.

Jeg gentager, at efter min mening er det en sag, der i hvert fald ikke på nuværende stadi og heller ikke i august kunne vedrøre rigsadvokaten, men jeg tilføjer, at denne erklæring af 15. august fra rigsadvokaten er affattet på grundlag af dommerudvalgets første beretning, som unægtelig er blevet i nogen grad korrigeret ved den anden beretning. Lad mig, selv om man burde have lov til at gå ud fra, at rigsadvokatens erklæring af 15. august hermed hører hjemme i støvede arkiver, tillade mig at sige, at det er en besynderlig erklæring. Rigsadvokaten udtaler, at det ikke kan antages, at der er udvist forsømmelighed med hensyn til etablering og fortsættelse af vintersejladsen, og det skal Vorherre vide, at der ikke er. Det, der kan være udvist, er overivrighed med hensyn til fortsættelse af vintersejladsen, og det turde være det modsatte af forsømmelighed.

Dernæst siger rigsadvokaten, at beretningen heller ikke giver grundlag for at antage, at der foreligger noget pligtstridigt forhold i forbindelse med tilvejebringelse af den sidste kaptajns-erklæring. Det kommer an på, hvad man forstår ved „pligtstridigt“. Grønlandske handels embedsmænd har fået ordre fra ministeren til at tilvejebringe en ny erklæring — således ser det i hvert fald ud, efter at vi har studeret tillægsberetningen — og så har de naturligvis ikke gjort

[Aksel Larsen.]

noget pligtstridigt. Det, det drejer sig om, er, hvorvidt ministeren har optrådt over for folkettinget på den måde, han bør optræde. Herom kan rigsadvokaten ikke udtale sig, det er ikke hans sag, og derom har han heller ikke udtalt sig.

Videre siger han, at det ikke bevismæssigt lader sig gøre med fornøden sikkerhed at fastslå, hvorledes der er forholdt med erklæring nr. 1. Ja, jeg må erkende, at hvis det virkelig er rigsadvokatens mening, beklager jeg, at vi har en rigsadvokat med en sådan grad af intelligens. Det lader sig i høj grad gøre at fastslå, hvorledes der er forholdt med erklæring nr. 1. Der er forholdt således, at den har man hemmeligholdt for folkettinget og for offentligheden. Det er det, sagen drejer sig om, og så siger rigsadvokaten, at det lader sig ikke gøre at fastslå med sikkerhed, hvorledes der er forholdt med denne erklæring. Rigsadvokaten kan højst udtale sig om sager vedrørende strafferetligt ansvar efter den almindelige straffelov, og derfor giver jeg heller ikke så meget for hans tillægserklæring efter tillægsberetningens fremkomst, hvor han siger, at hvis han skulle afgøre det, var der ingen, der skulle drages til ansvar. Det er ganske vist betænkeligt, at rigsadvokaten tillader sig noget sådant. Derved gør han sig for så vidt også til domsmyndighed. Naturligvis skal anklagemyndigheden sørge for, at ingen uskyldig bliver dømt, men det betyder ikke, at anklagemyndigheden skal benytte sin myndighed til at forhindre, at der, hvor der foreligger den ringeste tvivl, bliver truffet en afgørelse, hvor naturligvis anklagemyndigheden også har pligt til at fremlægge alt, hvad der tjener til forsvar for den tiltalte eller anklagede.

Dernæst: ministerens strafferetlige argumentation kan jeg sådan set gå meget let hen over. Hans påvisning af de og de straffeparagraffer kan ikke bruges i dette tilfælde, for det er slet ikke det, sagen drejer sig om. Jeg behøver heller ikke at give mig til at studere, hvad professor Alf Ross har skre-

vet; jeg har det lettere, jeg kan blot studere, hvad der står i rigsretsloven. Der står i § 14:

„I sager om strafansvar beskikker rigsrettens formand en forsvarer.“

Jeg har forstået, at man har lov til at slutte modsætningsvis af formuleringen i lovparagraffer, navnlig når det er juridiske formuleringer; og når det her udtrykkelig hedder „i sager om strafansvar“, må det forudsætte, at der også kan tænkes sager for rigsretten, hvor der ikke er tale om strafansvar, og alene dermed er hele justitsministerens argumentation om straffelovens paragraffer gjort inderlig overflødig.

Dernæst må jeg minde om, at der i rigsretslovens § 64 står:

„Bedømmelsen af bevisernes vægt er ikke bundet af lovregler.“

Når det drejer sig om en rigsretssag, kan den højtærede justitsminister altså ikke komme og henvise til eller polemisere ved hjælp af alle mulige paragraffer i straffeloven, for der står udtrykkelig i rigsretsloven, at rigsretten ikke er bundet af lovregler.

Derefter vil jeg komme til det, som for mig foreløbig er sagens realitet. Det er spørgsmålet om en ministers ansvar, om en ministers pligt til at tale sandhed over for folkettinget. Det er min opfattelse, at det skal en minister have pligt til, og det kan ikke forholde sig, som den højtærede justitsminister synes at mene, at det må være afhængigt af ministerens skøn, hvad folkettinget skal have at vide. Nu være det sagt i al almindelighed, men jeg håber, man lægger mærke til det, at folkettinget er ret dårligt stillet over for ministrene og i spørgsmålet om bedømmelse af saglige kendsgerninger, der kan tale for, at folketingets afgørelse i en sag bør falde i denne eller hin retning. Det er meget begrænset, hvad vi i mange sager får at vide fra ministrene i folketingsdebatter. I mange tilfælde kommer vi ud for, når vi har stillet spørgsmål til ministrene, at den eller de pågældende ministre siger: det skal vi gerne give oplysninger om i udvalget, når udvalget er nedsat. Jeg synes

[Aksel Larsen.]

ikke, det er tilfredsstillende, men jeg kan godt se, at i visse tilfælde, måske i mange tilfælde, er det vanskeligt at give alt for detaljerede oplysninger her i folketinget. Dette vil måske også tage for megen tid, men så bør i hvert fald udvalgene have virkelig udførlige oplysninger. Der har jeg selv visse erfaringer, og jeg tænker mig ikke, at udvalgenes arbejdsform har ændret sig, siden jeg kunne komme i udvalgene.

Når et udvalg skal undersøge en sag, foregår det på den måde, at man stiller spørgsmål til ministrene, og disse spørgsmål, besvarer ministeren eventuelt med bistand af sine embedsmænd, der fungerer som hans sekretariat. Det er imidlertid noget, vi alle sammen burde vide, at for at stille de rigtige spørgsmål skal man kende meget til den sag, det drejer sig om, ellers kan man risikere ikke at stille de rigtige spørgsmål, og hvis ministeren kun formelt besvarer de spørgsmål, der er stillet, kan han forholde folketinget eller folketingsudvalget oplysninger om særdeles vigtige problemer. Det er endvidere sådan, at en minister har en magtstilling, som jeg ikke skal misunde ministeren; jeg er ikke sikker på, det altid er behageligt at have en magtstilling, men ministeren har en magtstilling, som sætter ham i stand til at bestemme, hvilke af de oplysninger, han har fået fra sine embedsmænd, der må gå videre til folketinget eller folketingsudvalget. Jeg har i hvert fald i et konkret og efter min opfattelse særdeles vigtigt tilfælde oplevet, at det var uhyre svært i folketingsudvalget om en sag at få fuldstændige og udførlige oplysninger, og at det var umuligt at få at vide, hvad ministeriets underordnede sagkyndige mente om den pågældende sag. Ved tilfældets og skæbnens gunst fik jeg dengang oplyst, at de, der måtte anses for mest sagkyndige under det pågældende departement, var modstandere af ministerens synspunkt og af ministerens forslag, og at de havde en mængde saglige grunde til at erklære, at det var uforvarsomt at gennemføre den ordning, ministeren foreslog. Jeg fik den oplysning, men folketingsudvalget, som undersøgte sagen, og som havde lejlighed til at tale med de pågældende embedsmænd eller tjenestemænd, fik ikke denne oplysning, fordi de pågæl-

dende tjenestemænd havde forbud mod at sige deres egen mening til folketinget.

Nu vel, det er dansk stats- og forfatningsskik, at det er ministeren, der giver folketinget oplysninger, og at det ikke er ministerens sagkyndige eller ministerens underordnede tjenestemænd, der giver oplysninger. Det er muligt, dette er rigtigt, men så må det involvere en pligt for ministeren til at sørge for, at hvis der er delte meninger mellem de sagkyndige, får folketinget oplysning om alle disse meninger. Ellers er folketinget jo ikke i stand til at træffe den rigtige afgørelse. Derfor mener jeg, at når folketinget har en sag til behandling, det være sig et lovforslag eller forslag til beslutning, eller når der stilles en forespørgsel eller et spørgsmål til en minister, har ministeren pligt til at forfare efter reglerne i den engelske retspleje: ikke blot at sige sandheden og kun sandheden, men den fulde sandhed. Det forekommer mig, at der er meget, der indicerer, at den er ikke blevet sagt af minister Kjærboel, da Augo Lynge stillede sit spørgsmål om vintersejladsen med passagerer her i tinget. Jeg siger udtrykkeligt, det indicerer, navnlig gennem tillægsberetningen, men det er naturligvis ikke bevist.

Men hvorom alting er: folketinget har kun én at henholde sig til, nemlig den ansvarlige minister, og så er det ministeren, der har ansvaret over for folketinget. Hvis ministeren er forkert eller mangelfuldt informeret af sit departement, og det hævder daværende minister Kjærboel at han var i den pågældende sag, så kommer det ikke folketinget ved; folketinget er alligevel blevet vildledt, og det er ministerens ansvar, at folketinget er blevet vildledt. Det er hans sag at sørge for, at hans embedsmænd informerer ham ordentligt. Det er muligt, der kan rejses sag mod de pågældende embedsmænd, hvis de ikke har informeret ministeren ordentligt, men over for folketinget er det ministerens ansvar. Folketinget har kun én at holde sig til.

Nu har vi en del materiale til bedømmelse af denne sag, og jeg tvivler ikke om, at der er nogen, der mener, at den er undersøgt tilstrækkeligt, for vi har haft dommerudvalgets indgående og langtrukne arbejde, og vi kan sikkert ikke få flere oplysninger. Ja, det er lidt kedeligt at skulle stå her og

[Aksel Larsen.]

kritiserer et sådant dommerudvalg, men ved gennemlæsning af det stenografiske referat af dets afhøringer er jeg kommet til det resultat, at dommerudvalget ikke har arbejdet tilfredsstillende, samtidig med at det naturligvis i mange henseender har savnet mulighed for at foretage en virkelig grundig undersøgelse. Lad mig nævne nogle eksempler, som illustrerer det; jeg her har sagt.

Hvordan kan det være, at dommerudvalget ikke, før det begyndte sine afhøringer, har undersøgt: hvorledes foregår forhandlingerne i folketinget, hvorledes er den grønlandske handel organiseret, og hvad er styrelsesrådet for noget? Det fremgår af hele den første beretning, at dommerudvalget ikke kender forskel på et spørgsmål og en forespørgsel og ikke engang aner noget om, på hvilket klokkeslæt folketingets spørgetid er. Det fremgår også så vel af den første beretning som af tillægsberetningen, at dommerudvalget går ud fra, at Augo Lynges spørgsmål er stillet den 11. marts. Hvis jeg ikke tager meget fejl, er folketingets forretningsorden sådan, at spørgsmål, der ønskes besvaret om onsdagen, skal være stillet senest lørdag. Den 11. marts var en mandag. Jeg går ud fra, at Augo Lynges har stillet sit spørgsmål om lørdagen. Men ikke engang folketingets forretningsorden kender dommerudvalget.

Jeg nævnte styrelsesrådet. Det viser sig, at direktør A. W. Nielsen, der har været direktør for den kgl. grønlandske handel, deltager i styrelsesrådets møder uden at være medlem. Han har været afhørt af dommerudvalget, som går ud fra, at han ikke deltager i styrelsesrådets møder; først senere får dommerudvalget ved en anden afhøring at vide, at det gør han. Jeg fatter ikke, at dommerudvalget ikke har undersøgt, hvem der deltager i styrelsesrådets møder. Jeg fatter ikke, at dommerudvalget har brugt en umådelig masse tid til at finde ud af, hvornår hvilke skibe er afsejlet, og hvornår vintersejlad er begyndt, og har afhørt — jeg kunne næsten sige alle mulige, men i hvert fald umådelig mange — om dette. Det havde været nemmere, om dommerudvalget havde skaffet sig en liste for de sidste 10 år fra den grønlandske handel. Det er egentlig et stærkt stykke, at erklæring nr. 2, som ikke er konciperet af kap-

tajnerne, men af den grønlandske handels direktør, anbefaler, at man fortsætter den gennem mere end 10 år gennemførte vintersejlad på Grønland, når det af vidneudsagn fremgår, at det aldeles ikke var 10 år siden man påbegyndte denne vintersejlad, men langt senere; det lægger dommerudvalget ikke mærke til, det sluger uden videre denne erklæring råt.

Der er nogen uklarhed om, hvorledes erklæring nr. 1 blev tilvejebragt, eller rettere sagt, hvad der var årsag til, at den blev tilvejebragt; men man går dog ud fra, at det er minister Kjærbøl, der har ønsket den, fordi han vidste, at Augo Lynges ville stille sit spørgsmål. Hvorfor har man ikke undersøgt, hvad det var, minister Kjærbøl forlangte? På side 118 i den første beretning kan vi læse, at direktør A. W. Nielsen anden gang, han bliver afhørt — hvor man må erkende, hvad han hidtil har hemmeligholdt, at han har deltaget i alle styrelsesrådets møder — siger, at efter hans mening er den første erklæring egentlig ikke noget svar på det, minister Kjærbøl havde spurgt om, og han siger videre, at man i styrelsesrådet henlagde erklæring nr. 1

„som ikke fyldestgørende i relation til de spørgsmål, ministeren havde stillet.“ Hvordan kan det være, at dommerudvalget ikke falder over dette og siger: må vi så få at vide, hvilke spørgsmål ministeren har stillet? Det falder ikke dommerudvalget ind. Nå ja, altså, det er måske menneskeligt, at dommerudvalget ikke har klaret det, men det viser dog, at dommerudvalgets undersøgelser ikke kan anses for at være fyldestgørende. Eller sådan en lille ting, som at dommerudvalget i hvert fald i sin første beretning går ud fra, at erklæring nr. 1 kun har foreligget i to eksemplarer, til trods for at det af mange udtalelser ved afhøringerne fremgår, at den var duplikeret på Handelens duplikator. Jeg ved ikke, hvor god orden der er i den kgl. grønlandske handel, men jeg formoder, at når man skriver en stencil og duplikerer den, nøjes man ikke med at fremstille to eksemplarer; naturligvis har den været fremstillet i mange eksemplarer. Men det opdager dommerudvalget først ved anden afhøring.

Dommerudvalget har efter min mening langt fra afhørt alle dem, det burde afhøre. Jeg erkender, at det kunne være vanskeligt

[Aksel Larsen.]

for dommerudvalget, og derfor burde denne sag formodentlig have været undersøgt på en helt anden måde. Men jeg kan ikke lade være med at falde over, at dommerudvalgets formand bl. a. har sagt — det kan man se i tillægsberetningen side 72 —:

„Vi kan ikke begynde at afhøre alle, der har været ansat i den kgl. grønlandske handel.“

Nej, det kan dommerudvalget naturligvis ikke, og det er der formodentlig ingen, der forventer af det. Men det kunne f. eks., da det begyndte sit arbejde, have sendt breve til alle ansatte i den grønlandske handel og spurgt dem, om de vidste noget; og dommerudvalget havde grund til det, navnlig da det af adskillige af de afhørte blev hævdedet, at praktisk taget alle i den grønlandske handel, i Grønlands styrelse og i Grønlandsministeriet vidste besked, både med den første og med den anden erklæring; derfor havde det vel været rimeligt, om dommerudvalget havde foretaget noget for at undersøge, om dette passede.

Igen til den første beretning fra dommerudvalget. Dommerudvalget er ikke faldet over det mærkværdige forhold, at både daværende minister Kjærboel og hans sekretær, Nørgaard, kategorisk erklærede, at de var meget intime med hinanden, og at der ikke var nogen detalje i ministerens virksomhed som Grønlandsminister, som han ikke betroede sin sekretær, hvorpå de begge to erklærede, at når det drejede sig om Augo Lynges spørgsmål og kaptajns-erklæringerne, havde Kjærboel ikke fortalt sin sekretær noget som helst. Når der er kommet så modstridende vidneudsagn, synes jeg, dommerudvalget burde have interesseret sig for det. Det gør det også til dels, hvad vi kan læse noget om i tillægsberetningen; men alene hvad der er foregået under afhøringen af sekretær Nørgaard, gør, at jeg synes, at en anden instans end dommerudvalget må beskæftige sig med sagen. Sekretær Nørgaard gentager, at minister Kjærboel fortalte ham alt, og han gentager, at han anede ikke et kuk om erklæring nr. 1, og så fortæller han oven i købet, at den 5. marts, dagen efter at kaptajn Møllers udtalelser har stået i Politiken — udtalelser, som jeg forstår har, skal vi kalde det, bevæget Kjærboel særdeles meget — var

han hjemme at spise til middag hos Kjærboel, og han kan huske, hvad de fik at spise, og hvad de så i fjernsynet, men han kan overhovedet ikke huske, at de havde talt om Møllers udtalelser til Politiken. Jeg tror ikke, den ville have gået i en almindelig retsforhandling, at et vidne udtalte sig på den måde.

Jeg skal lade det være nok med dette. Nej, jeg kan ikke lade det være nok med dette, for der mangler i hvert fald endnu en ting, og det er det opsigtsvækkende, som er sagt af fru Margit Petersen, og som vi kan læse os til i tillægsberetningen. Hun giver oplysninger om, hvad Nørgaard efter hendes opfattelse skulle have sagt ved to lejligheder i Grønlandsministeriets frokoststue — man kan læse det på side 53 i tillægsberetningen. Hun svarer på dommerens spørgsmål om, hvorvidt hun har spurgt andre derovre, altså i Grønlandsministeriet og den grønlandske handel, om de kan huske ordskiftet mellem Nørgaard og hende:

„Nej, det har jeg ikke, men folk har i forsigtige vendinger spurgt, hvad jeg har sagt, og hvad det er for udtalelser, Nørgaard var kommet med“, og så tilføjer de, siger hun:

„men De må huske på, at jeg har ikke været i frokoststuen på det tidspunkt, jeg kan ikke huske så lang tid tilbage, jeg har ikke hørt en lyd“.

Derefter siger fru Margit Petersen, at det er højst sandsynligt, at der er flere, der har hørt Nørgaards udtalelser, men de skal ikke have ørerne i maskinen, og derfor betoner de over for hende, at de ikke kan huske noget. Af tillægsberetningen side 55 fremgår det, at formanden bemærker:

„Ja, vi kan jo eventuelt give os til at afhøre alle, der er ansat i Grønlandsministeriet, men det er en noget besværlig historie.“

Hertil svarer fru Margit Petersen:

„Der er også det at sige, at de har alle sammen haft tid til at tænke sig om; de vil sagtens uden tøven kunne sige: jeg kan ikke huske det. Hvis de bliver spurgt, om de kan huske en tilfældig bemærkning, kan de uden tøven sige: det kan jeg ikke huske.“

Hvis der overhovedet er mening i galaskaben, må den slags udtalelser dog bevirke, at man foretager en undersøgelse af sagen

[Aksel Larsen.]

under ganske andre forhold end dem, dommerudvalget har været i stand til at anvende.

Så meget om dommerudvalget, dets kompetence og resultatet af dets arbejde, som jeg ikke kan anse for at være tilfredsstillende. Men så er det, at jeg må gentage: der findes kun én instans, som kan bedømme det, der i øjeblikket er det væsentlige i denne sag, nemlig ministerens ansvar over for folketinget, og eventuelt foretage sådanne undersøgelser, at det derefter kan afgøres, om andre retsinstanser skal tage sagen op til behandling under anvendelse af bl. a. de straffelovsparagraffer, som den højtærede justitsminister har nævnt, eller eventuelt andre paragraffer.

Det er nemlig sådan, at rigsretten er overordentlig frit stillet med hensyn til, hvordan den vil arbejde. Der står bl. a. i § 20 i rigsretsloven, at anklageren tilvejebringer så vidt gørligt de fornødne bevisligheder, forbereder den bevisførelse, der skal finde sted under domsforhandlingen, og gør indstilling til rigsretten om de foreløbige undersøgelses handlinger, han anser for nødvendige. Jeg kan kun forstå dette sådan, at så har rigsretten myndighed til at beordre undersøgelser foretaget ved hjælp af andre instanser, f. eks. Københavns byret, eventuelt et undersøgelseskammer, og jeg tror, at hvis et undersøgelseskammer ved Københavns byret kom i gang med denne sag, ville man få adskillig mere klarhed, end vi har på nuværende tidspunkt.

Jeg er ikke ude på menneskejagt, jeg er ikke ude på at få nogen dømt eller straffet; det gør ikke den skete ulykke usket. Men der er så meget, der er uklart, som jeg synes vi må have klaret, og hvis vi ikke på anden måde kan få afgjort, om minister Kjærbøl var i god tro, da han besvarede Augo Lynges spørgsmål, eller om han ikke var i god tro, så mener jeg, at man må foretage disse undersøgelser. Jeg vil ikke benægte, at der kan være mulighed for, at det kan føre til, at man så vil gøre strafansvar gældende mod forskellige, men derom ved jeg intet.

Ja, jeg kan slutte med dette, men jeg vil endnu en gang betone: det, det drejer sig om for folketinget, er, at folketinget ubestrideligt er blevet vildledt, og det kan folketinget ikke finde sig i.

Jeg beklager, at minister Kjærbøl ikke

selv har bedt om rigsretsundersøgelse; han kan ikke selv ordinere det, men han kan bede om det, og så kan regeringen beslutte det. Jeg beklager, at regeringen ikke har taget hensyn til mit forslag om, at regeringen skulle træffe beslutning om rigsretsundersøgelse — så havde vi undgået hele denne debat — men det har regeringen ikke villet, og derfor har jeg været nødt til at stille mit forslag her i folketinget.

Endelig vil jeg gerne citere noget af det, jeg sagde i min tale ved fremsættelsen af mit forslag til folketingsbeslutning — det var den 20. oktober i år, og det står sp. 71 —:

„Hvis det ikke drejede sig om en sag, hvor folketinget er blevet vildledt ved en ansvarlig ministers redegørelse i tinget og altså om en ministers embedsførelse, kunne sagen formentlig henvises til en almindelig domstols undersøgelse og eventuelle pådømmelse. Men dette er ikke muligt, når det drejer sig om ministeransvarlighed. Det er heller ikke en sag, der egner sig til undersøgelse og afgørelse ved en folketingsdebat, eventuelt forbundet med udvalgsbehandling.“

Jeg sagde endvidere, at

„hvor høje tanker man end kan have om folketinget, bør der ikke kunne rejses mistanke om, at partipolitiske hensyn vejede til, når ansvarets vægt skulle fordeles. Derfor er der kun én instans, denne sag kan og bør henvises til, nemlig rigsretten.“

Jeg anbefaler mit forslag til folketingsbeslutning til vedtagelse i det høje ting.

Edel Saunte: Danskere plejer at være stolte af, at deres land er en retsstat, der anerkender de gældende strafferetlige principper, som må overholdes i den enkelte konkrete sag, omend denne sag er rettet mod en politisk modstander, ja, selv mod en minister.

Jeg vil gerne i denne tragiske sag have lov til at nævne nogle af disse principper, der er og altid har været den nødvendige forudsætning for, at et land med rette kan smykke sig med titlen: et samfund, der hviler på rettens grundlag.

Som det første vil jeg gerne nævne romernes gamle, men stadig gyldige og væsentlige regel: nulla poena sine lege, ingen straf uden lov.

[Edel Saunte.]

Som det næste, også en romersk regel: in dubio pro reo. Anvendt i almindelig dansk praksis betyder det, at fremkommer der i en straffesag eller under dennes forberedelse momenter, der medfører rimelig tvivl om sigtelsens berettigelse, skal denne tvivl komme den sigtede til gode, således at den pågældende frifindes eller tiltalte ikke rejses eller frafaldes, hvis den er rejst.

Som det tredje vil jeg nævne, at anklagemyndigheden ikke alene har pligt og ret til at forfølge en sag til dom og straf, men at det lige så meget er dens pligt at stå som en objektiv repræsentant for statens straffemyndighed.

Professor Hurwitz udtrykker det i „Den danske Strafferetspleje“ således — jeg beder om formandens tilladelse til at citere nu og senere:

„Foreligger der ifølge dette“ — anklagemyndighedens — „skøn ikke en rimelig formodning om, at de for en domfældelse fornødne faktiske og retlige grunde er til stede eller kan tilvejebringes, må forfølgningen ikke fremmes.“

Og retsplejelovens § 711 formulerer det således —:

„Det påhviler de offentlige anklagere som embedspligt at fremme enhver sag med den hurtighed, som tilfældets beskaffenhed tillader, og derved ikke blot have for øje, at strafskyldige personer drages til ansvar, men også, at forfølgning af personer, som ikke er strafskyldige, ikke finder sted . . . . .“

Endelig, som sidste princip, vil jeg fastslå, at dette høje ting, den øverste lovgivende myndighed, i sine administrative handlinger er nøjagtig lige så forpligtet som nogen borger i dette land til at overholde de retsprincipper, som vi selv eller vore forgængere har foreskrevet, og ikke af politiske hensyn kan eller bør overskride dem. Måske kan man endog sige, at vi bør være endnu mere omhyggelige end nogen anden myndighed med at overholde de retlige principper, vi har nedlagt i de love, vi har vedtaget.

Hvorfor giver jeg mig nu til at fastslå juridiske selvfølgeligheder? Det gør jeg, fordi det er min opfattelse, at det spørgsmål, vi her står over for at afgøre: om der bør rejses tiltale mod forhenværende minister

Kjærboel, udelukkende bør afgøres efter disse principper, og fordi jeg mener, at disse principper ikke i tilstrækkelig grad er fulgt i de forslag til beslutninger, vi er stillet over for af henholdsvis det ærede medlem hr. Aksel Larsen og partierne venstre og det konservative folkeparti.

At det ærede medlem hr. Aksel Larsen ikke forstår, at retsprincipper må være bindende både for dette høje ting og for rigsretten, uanset om den er bundet af love eller ej, kan man måske ikke undre sig så meget over.

Nulla poena sine lege. Hvad betyder det nu i denne sag? Den højtærede justitsminister har allerede været inde på det, men jeg vil gerne uddybe og skærpe hans betragtninger en smule ved at citere vore to nyeste danske statsforfatningsretslærde, nemlig først professor Alf Ross, som blev citeret af det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, og dernæst professor Poul Andersen. Professor Ross siger rigtigt det, det ærede medlem citerede, men det er kun en uddybning af hans hovedtese, idet han siger:

„I mangel af en særlig ministeransvarlighedslov ifalder en minister strafferetligt ansvar efter straffeloven . . . . .“, og han siger videre:

„Det strafferetlige grundlag må altså søges i straffeloven, især dennes 16. kap. om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv.“

Hans hovedprincip er altså, at det strafferetlige grundlag skal være straffeloven og ikke et almindeligt skøn.

Professor Poul Andersen omtaler problemet udførligere og måske også klarere. Han docerer:

„Under retssagen af 1856 hævdede anklageren, at de anklagede i medfør af grundloven af 1849 § 47 havde gjort sig skyldige i højforræderi, der i mangel af et specielt straffebud måtte straffes efter lovgivningens grundsætninger. Denne opfattelse forkastedes imidlertid i dommen, og det er i hvert fald nu en given sag, at strafforfølgning for rigsretten kun kan finde sted i overensstemmelse med straffetretens almindelige lovbestemmelser og grundsætninger.“

Videre siger professor Poul Andersen:

„Der er altså ingen som helst hjemmel for rigsretten til at pålægge en anklaget

[Edel Saunte.]

minister straf for handlinger, der efter en friere målestok må anses for skadelige for staten, eller til at ikende andre straffe end dem, der er foreskrevet for handlinger og undladelser som de påklagede.“

Det vil altså sige, at hvis der skal rejses tiltale, må tiltalen vedrøre forhold, der kan rammes efter straffeloven eller anden straffende lov, og de, der har fremsat forslagene til beslutning om tiltalerejsning, skylder os at påvise, efter hvilke straffebestemmelser de mener tiltale kan rejses, og om der er rimelig grund til at antage, at dommen kan blive fældende. For hvis man ikke tror, at minister Kjærboel kan dømmes efter de bestemmelser, der rejses tiltale efter, er vi efter principperne i den retsplejelov, vi selv har vedtaget, forpligtet til at unklade at rejse tiltale.

Det er altså ikke således, at det ærede medlem hr. Ninn-Hansen kan nøjes med at sige, som han siger: jeg vil ikke deltage i bedømmelsen af bevisernes vægt! Det er hans juridiske og moralske forpligtelse at bedømme disse bevisers vægt. Vi er anklagemyndighed i denne sag, og vi kan ikke løbe fra det ansvar, som følger med at være anklagemyndighed. Jeg vil i det følgende gå ud fra det af venstre og de konservative fremsatte forslag til beslutning, idet jeg regner med, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen, selv om han sagde, at han ikke kan stemme for det, dog har det samme gerningsindhold i tankerne.

Med hensyn til punkt 1 i beslutningsforslaget, hvor man kræver tiltale rejst over for minister Kjærboel for oprettelsen af erklæringen af 11. marts, kan jeg med hensyn til § 163 henholde mig til den højtærede justitsministers redegørelse. Men der er jo også den mulighed, at man har tænkt på straffelovens § 150, således som den højtærede justitsminister også nævnte det. Det er nu for øvrigt ejendommeligt, at forslagsstillerne stiller os i den situation, at vi skal stå og gætte. De, der stiller et forslag om straf, bør, når det ikke er juridisk ukyndige folk, virkelig fastslå, hvori det strafbare gerningsforhold ligger, og efter hvilke straffelovsbestemmelser de mener straf bør idømmes. Men vi kan måske få klarhed over det senere i dag eller under en eventuel udvalgsbehandling eller måske først, når forslaget

kommer til anden behandling — hvad ved jeg. Hvis det er § 163, man tænker på, vil jeg gerne påpege, at vintersejladts ikke er noget, der er begyndt under minister Kjærboel, men under tidligere ministre, og at den egentlige beslutning om den såkaldte vintersejladts, så vidt jeg har kunnet få oplyst, er taget i det ærede medlem, forhenværende statsminister Erik Eriksens regeringstid.

I 1946 sejlede 1 skib, i 1948 2, i 1949 2, i 1950 3, i 1951 2, i 1952, hvor beslutningen vistnok er truffet, 3, i 1953 2, i 1954 2, i 1955 4, i 1956 2 og i 1957 3 skibe. I tiden fra 1945 til 1958 har 42 skibe, heraf 24 chartrede og 18 af handelens egne skibe, sejlet i såkaldt vintersejladts, og ingen skibsfører har gjort nogen form for indsigelse, før kaptajn Møller gjorde det efter „Umanak“s rejse i 1957, og intet af de rederier, hvis skibe var chartret til vintersejladts, har næret nogen betænkelighed ved at lade deres skibe sejle.

Videre vil jeg så også ud over det, den højtærede justitsminister har påpeget, sige, at så sent som den 4. marts 1957 fik minister Kjærboel et notat fra den grønlandske handels embedsmænd om, at vintersejladts måtte anses for forsvarlig og nødvendig. I dette notat henvises til, at Handelens skibsinpektør altid har anset vinterbesejlingen for forsvarlig. Efter dette notat er det, at ministeren udbeder sig en erklæring fra kaptajnerne, vel nærmest på grund af kaptajn Møllers udtalelser efter „Umanak“s hjemkomst den 2. marts. Herom siger dommerudvalget:

„Der er intet oplyst om, at ministeren i sin anmodning skulle have givet særlige direktiver med hensyn til erklæringen.“

Efter denne forhistorie forekommer det mig helt urimeligt at hævde, at ministeren, da han modtog erklæring 2, kunne have nogen som helst opfattelse af, at denne i det faktiske var ukorrekt. Han kan kun have vidst dette, hvis han af de personer, som overbragte ham erklæringen, var blevet underrettet om, at denne erklæring sagligt set var forkert. Men vi ved tværtimod, at de, der overbragte ham erklæringen, nemlig direktør Christiansen og vicedirektør Magnus Jensen, begge til dommerudvalget har forklaret, at det var deres bedste overbevisning, at vintersejladts var forsvarlig,

[Edel Saunte.]

og at skibsførerne havde udtalt sig i overensstemmelse med deres overbevisning, da de underskrev erklæringen af 11. marts. Her er de ganske vist i modstrid med kaptajnerne, der hævder, at de har givet udtryk for deres misfornøjelse med at underskrive erklæring 2, og at man — det vil sige de personer, der i øvrigt havde været med til mødet — måtte have været klar over, at det var var „for husets skyld“, de skrev under. Men disse udtryk kan jo ikke være gået videre til ministeren, da de, der talte med ham, har og også denne gang havde den opfattelse, at det var rigtigt, hvad kaptajnerne erklærede. Man må gå ud fra, at direktør Christiansen og vicedirektør Jensen, hvis man overhovedet har drøftet kaptajnernes reaktion over for erklæring 2, ikke kan have sagt andet til ministeren end det, de nu siger til dommerudvalget, nemlig at det var deres opfattelse, at skibsførerne udtalte sig efter deres overbevisning. Hvis dette er korrekt — og det er det efter de forklaringer, der er afgivet — kan straffelovens § 163 ikke anvendes.

Straffelovens § 150, der taler om tvang, kan efter min mening heller ikke anvendes. Skibsførerne har ikke på nogen måde følt sig tvunget; det har de alle som én benægtet. Det, der fik dem til at underskrive, var en almindelig følelse af, at deres rederi så nok ville have større chance for at få bygget de skibe, som de ønskede til vintersejladsen, nemlig isforstærkede nye skibe mage til „Hans Hedtoft“. Dette skib var projekteret i tiden fra maj 1956 til oktober 1956, og med finansudvalgets samtykke bestilt og påbegyndt i november 1956, altså et halvt år inden erklæringernes oprettelse, og skibsførerne kendte dette skibs indretning.

Når ministeren således medvirkede til en erklæring, hvis indhold efter Handelsens embedsmænds og efter styrelsesrådets opfattelse var saglig rigtigt, en erklæring, der ikke var fremskaffet ved tvang, tror jeg ikke, nogen domstol vil kunne dømme minister Kjærboel for overtrædelse af nogen af de paragraffer, der kan være tale om. Jeg mener derfor, at det ville være i strid med væsentlige retsprincipper, hvis det høje ting tillod tiltale rejst på dette punkt.

Punkt 2 deler sig i a og b, men desuagtet vil jeg behandle det under ét. Jeg går ud

fra, at det, man har tænkt på, er straffelovens § 157, der straffer for grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed.

Om der bør rejses tiltale her, må efter min overbevisning helt afhænge af, om man mener, det er muligt at bevise, at ministeren da dels har kendt den første erklærings eksistens, dels — hvis man går ud fra, at han har kendt den — har anset forskellen mellem de to erklæringer for så væsentlig, at han burde have gjort det høje ting bekendt med den første erklærings eksistens. Først hvis begge disse betingelser er opfyldt, vil der kunne finde en domfældelse sted for „grov“ forsømmelse — der er jo ikke i denne sag tale om „oftere gentagen“.

Hvilke beviser vil en anklager nu kunne føre frem mod minister Kjærboels konsekvent fastholdte benægtelse af, at han har vidst, at der fandtes en erklæring af 8. marts underskrevet endeligt af kaptajnerne og med et indhold, der på væsentlige punkter var i strid med erklæring 2?

Vi har faktisk kun direktør Christiansens forklaringer. Hvor sikre og ensartede er nu de, og på hvilke yderligere forklaringer kan de støttes?

Vi erindrer, at sagen startede med, at Handelsens direktion hævdede, at erklæring 1 var afleveret i et møde kl. 11³⁰, og at dette møde måtte have været mandag den 11. marts 1957. Mod ministerens oplysning om, at han kunne bevise, at dette møde var blevet aflyst, måtte man opgive denne forklaring. Man erkendte senere, at erklæring 1 aldrig var overgivet til ministeren, og at han altså, så vidt man erindrede, ikke havde haft den. Derefter træder dommerudvalget i virksomhed, og vi har nu en række stenografiske referater af direktørens forklaringer.

Den første gang direktøren afhøres, siger han efter det stenografiske referat pag. 54:

„Jeg kunne meget bedre tænke mig, at jeg mandag morgen har talt med Kjærboel, har læst op for ham, hvad der stod.“

Og i samme afhøring pag. 55:

„Jeg mener, at jeg har ringet ham op mandag morgen og sagt: „Nu er vi klar.““

Og på pag. 56 på formandens forespørgsel:

„Hvad sagde ministeren til Dem den 11., da De talte med ham og viste ham erklæringen eller læste den op? Gav han

[Edel Saunte.]

Dem nogle direktiver for, hvordan erklæringen skulle lyde?“,

svarer direktøren:

„Ja — så impulsiv, som han er, har han nok gjort det, men det har ikke nedfældet sig så klart i min hukommelse.“

Anden gang direktøren er afhørt, forklarer han pag. 124:

„Jeg har vist tidligere sagt, at jeg mener, at jeg talte med ham i telefonen, så at det for så vidt er rigtigt, når han siger, at han ikke har set den. Jeg mener, jeg har ringet ham op, hvad der meget ofte var tilfældet. Jeg har ringet ham op og læst op: vi har nu denne erklæring, og den er underskrevet af alle kaptajnerne, og den har den og den ordlyd, og så har ministeren givet udtryk for utilfredshed med formuleringen, og det vil jeg ikke tro, at jeg har været uenig med ham i“.

Senere siger han i samme afhøring:

„Jeg vil gerne give udtryk for, at der ikke for mig er nogen tvivl om, at jeg har meddelt: nu er erklæringen underskrevet, nu er den klar, og den indeholder de og de udtalelser. Det har jeg læst op for ham fra ende til anden“.

Endelig i tillægsberetningen pag. 67:

„Nej, for jeg ringede Kjærbøl op og sagde: nu har vi den; skal jeg komme op med den til Dem, og så fik han den læst op“.

Man ser her en udvikling i forklaringerne, der er typisk for et vidne, der er helt overbevist om, at han må have foretaget sig noget, men som i virkeligheden har meget svært ved at huske begivenhedernes faktiske rækkefølge.

En domstol vil altid være meget, meget forsigtig med at betragte en sådan art af forklaring — hvor subjektiv sand den end måtte være — som et objektivt bevis. Og dommerudvalgets konklusion på den første betænkning finder jo heller intet bevis i direktørens forklaring på, at minister Kjærbøl kendte erklæring 1.

Efter min personlige opfattelse må man

også erindre, at direktøren antagelig ikke mandag morgen har haft den endelige erklæring, men kun udkastet, idet kaptajnerne forklarer, at det underskrevne dokument først blev afleveret af kaptajn Rasmussen mandag kl. 15. Han kan, hvis kaptajnernes forklaring holder, ikke have ringet og sagt, at han nu havde den underskrevne erklæring, han kan derimod have fortalt ministeren, at han havde et udkast, og hvad dette udkast indeholdt, og at det var underskrevet af de fleste af kaptajnerne.

Videre vil jeg gerne pege på, at der er noget, der tyder på, at direktøren, der ikke selv var tilfreds med erklæringen, selv inden samtalen med ministeren mandag morgen har taget initiativ til at få en ny erklæring. Jeg tænker her på, at kaptajn Gunnar Hansen har forklaret, at han allerede om søndagen på sit skib har modtaget tilsigelse til at møde hos direktøren. I første forklaring lå det helt klart, at det var til udarbejdelse af en ny erklæring, men nu i tillægsberetningen har han ikke turdet fastholde, at direktøren har sagt til ham, at det var af den årsag, at han skulle komme hos direktøren kl. 15 om mandagen; men der er det ejendommelige, at da han kom kl. 15, var alle de andre kaptajner indkaldt med det for øje, at der skulle udarbejdes en anden erklæring. Det synes derfor nærliggende at antage, at indkaldelsen har vedrørt erklæringen og ikke blot en almindelig drøftelse af andre forhold vedrørende besejlingen.

Er det sidste rigtigt, er det et stærkt indicium for, at mødet er kommet i stand inden samtalen mellem ministeren og direktøren om mandagen.

Som indicium for, at direktøren ikke alene har subjektiv ret i, at han har talt med ministeren om mandagen, og at det er ministeren, der har kasseret erklæring 1, må nævnes de nye forklaringer, især forklaringer afgivet af regnskabschef Ibsen og fru Ellen Michelsen. De har begge forklaret, at de mandag morgen har talt med direktøren, der var ude af ligevægt, og som uden

[Edel Saunte.]

foranledning fra regnskabschefens side fortalte denne, at han havde talt med ministeren, som ønskede en ny erklæring, og — hvad Ibsen særlig har hæftet sig ved — at ministeren, hvis Handelen ikke kunne skaffe erklæringen, selv skulle komme og skaffe den. Denne forklaring er et indicium for, at der har været en samtale mandag morgen, og at ministeren her har sagt det samme, som han om lørdagen har sagt til vicedirektør Magnus Jensen, og som denne har nedskrevet: „Brev fra kaptajnerne mandag, hvis ikke tilfredsstillende, fællesmøde tirsdag kl. 10“; men det er et noget svagere indicium for, at ministeren kendte erklæring 1, og slet ikke noget indicium for, at han har fået klar besked om, at denne var underskrevet, og at han derefter har kasseret den. Dommerudvalget udtrykker det således i tillægsberetningen:

„Udvalget må dog fortsat mene, at der heller ikke kan ses bort fra den mulighed, at Kjærbøl som følge af misforståelser indløbet under telefonsamtalen den 11. marts 1957 kan have forstået Christiansen således, at man med hensyn til erklæringen endnu befandt sig på forhandlingsstadiet.“

In dubio pro reo. Her er stor tvivl om bevisets stilling, og denne tvivl skal og må komme den anklagede til gode. Derfor tror jeg ikke, at nogen domstol til skade for Kjærbøl vil fastslå, at han vidste, at erklæring 1 fandtes, og at han ved at undlade at nævne den i svaret til Augo Lynge groft har krænket sin embedspligt. Men selv om man føler sig overbevist om, at Kjærbøl har kendt erklæringen af 8. marts, skal det for at fastslå en strafbar krænkelse også sandsynliggøres, at ministeren har set og forstået, at den nye erklæring var væsensforskellig fra erklæringen af 11. marts. Vi ved, at ministeren, hvis han har kendt erklæringen af 8. marts, må have fået sin bedømmelse af erklæring 1 gennem samtalen med direktøren og vicedirektøren. Vi ved også, at direktøren og med ham samtlige de personer inden for Handelen og dens styrelse, der kendte begge erklæringer, ejendommeligt nok for os, der læser dem i dag, dengang ikke har syntes, at de to erklæringer var synderlig forskellige. Heller ikke

dette synspunkt må man glemme, når man skal bedømme, om Kjærbøl groft har overtrådt sin embedspligt ved ikke at omtale erklæring 1, hvis han kendte den. Videre kan man da heller ikke se bort fra, at ministeren kan have grund til at mene, at kaptajnerne har opgivet deres gamle standpunkt efter en indbyrdes forhandling og gennem påvirkning af kaptajn Gunnar Hansen, der nu var kommet til, og som var en gammel kaptajn inden for Handelen, der altid og stadig var gået ind for vintersejlad under visse betingelser.

Kjærbøl har i tillægsberetningen fremhævet følgende som sit personlige synspunkt — pag. 65 —:

„Nej, og jeg har også sagt, at jeg var vidende om, at kaptajn Møller var noget reserveret; men når jeg får erklæringen med de 7 kaptajners underskrift, har jeg som gammel organisationsmand, når jeg vidste, hvor jeg havde min modstander, haft det sådan, at en mand var en mand, og et ord var et ord, og jeg har skrevet mange aftaler under, som jeg ikke har været glad ved at skrive under; men når min underskrift stod på den, måtte jeg stå ved den, og det måtte kaptajnerne også gøre.“

Altså, ministeren mente — og det må være hans skøn, der subjektivt er afgørende — at erklæringen af 11. marts måtte være den, han havde ret til ensidigt at lægge til grund. Det er et skøn, og et skøn. hvor en fejl ikke kan betegnes som grov forsømmelse og dermed begrunde tiltale for rigsret. Hvis man mener, at det var et fejlskøn, hører det ikke ind under straffeloven, men under dette høje tings myndighed ved en beslutning at udtale sin beklagelse af, at ministeren udøvede et fejlskøn.

Vi må heller ikke i denne forbindelse tabe af sigte, at Vedeludvalget har fastholdt, at vintersejlad er nødvendig og under visse omstændigheder forsvarlig.

Jeg mener at have klargjort, at en domfældelse for tiltale under punkterne 2 a og b i beslutningsforslaget ikke kan gennemføres, og her er jeg i så godt selskab som med to højesteretsdommere, en landsdommer, statsadvokaten, rigsadvokaten og justitsministeren. Er standpunktet rigtigt, så kan — det gentager jeg — det høje ting ikke

[Edel Saunte.]

tillade sig at overtræde et væsentligt retsprincip og rejse tiltale.

Det sidste punkt i forslaget til beslutning drejer sig om minister Kjærbøls samtale med redaktør Palle Brandt, der hævder, at han blev truet. Her har dommerudvalget ikke ment at kunne rette nogen bebrejdelse mod ministeren, og rigsadvokaten har fastslået, at der

„må tilkomme administrationens chef ret til at give direktiver om arbejdets udførelse og stille afskedigelse i udsigt, såfremt disse direktiver ikke følges.“

Personligt mener jeg at måtte tilføje, at det synes at bero på en misforståelse, at ministerens voldsomme reaktion var rettet alene mod redaktørens kritik af vintersejladsen. Tilsigelsen til ham synes at være givet, inden hans artikel i Politiken var kommet frem. Ministeren synes at have lagt meget mere vægt på, at redaktøren under „Umanak“s oprejse havde sendt et telegram til Ritzaus Bureau. Det vil erindres, at „Umanak“ sejlede fra København den 18. januar 1957, og at skibet den 25. kom ind i en storm med overisning, der medførte, at man mistede radiokontakten med skibet i de to dage, det lå underdrejet for stormen, og indtil skibet nåede i havn. I denne periode var de sagkyndige i Handelen vel noget ængstelige for skibets skæbne men man følte sig dog overbevist om, at der var sket det, at antennen var overiset. Man mente derfor, at det ville være uforvarsomt at udsende en meddelelse om den manglende kontakt, før en rimelig tid var gået, således at skibet kunne nå i havn. I denne periode tillod redaktøren sig — uden nogen form for autorisation eller tilladelse — at afsende et telegram til Ritzaus Bureau om den manglende kontakt med skibet. Hvorfor han gjorde det, kan man jo gisne om, men at han derved unødigt satte mange mennesker — alle de pårørende til de ombordværende — i unødigt ængstelse, kan ikke diskuteres. Minister Kjærbøl fandt, at det var en noget ubetænksom handling og en illoyal handling over for Handelen, som med rette burde bebrejdes redaktøren, og jeg er ikke uenig med ministeren heri.

Hvad der i øvrigt er diskuteret mellem de to herrer om vintersejladsen og de

artikler, der er skrevet, skal jeg ikke komme ind på, da det ligger helt klart, at denne samtale, hvor stormende den end har været, ikke kan betinge et strafferetligt ansvar.

Af det, jeg har sagt, fremgår det, at jeg er af den opfattelse, at der ikke i det foreliggende findes nogen som helst rimelig grund til at rejse straffesag mod forhenværende minister Kjærbøl, ja, jeg mener, det ville stride mod væsentlige strafferetlige principper, om det høje ting besluttede at rejse tiltale; det ville ikke være, som retsplejeloven foreskriver, at påse, at forfølgning af personer, som ikke er strafskyldige, ikke finder sted. Vi ville — ved at tage positiv stilling til de fremsatte beslutninger — komme i strid med vor retsplejes princip.

Sluttelig vil jeg anføre, at jeg tror, vi ville gøre det parlamentariske liv i Danmark stor skade, hvis vi faldt for en stemning. Ingen minister kan nogen sinde være tjent med at risikere en straffesag, hvis han på et punkt skønner mere eller mindre alvorligt forkert, når han skal besvare et spørgsmål eller en forespørgsel og skal vælge mellem, hvilke punkter han vil medtage i svaret, og hvilke ikke.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Folketingets næste møde afholdes i dag kl. 13³⁰ med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Fortsættelse af første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærbøl [af Ninn-Hansen m. fl.].

og

forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Johannes Kjærbøl [af Aksel Larsen].

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om særlig indkomstskat m. v.

[Formanden.]

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen.

Mødet hævet kl. 12¹².

30. møde.

Onsdag den 9. december kl. 13³⁰.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Adolf Sørensen* til indenrigsministeren:

„Agter ministeren at fremsætte forslag om ophævelse af apotekerlovens § 74?“

Adolph Sørensen: Siden jeg for 8 dage siden stillede mit spørgsmål til indenrigsministeren, har ministeren i det høje ting fremsat et lovforslag om ændringer i apotekerloven. Det kunne måske derfor synes nærliggende, at jeg havde trukket mit spørgsmål tilbage; men jeg har ikke ved den hastige gennemlæsning af lovforslaget, der har været mig beskåret på grund af, at jeg som så mange andre har været sneet inde i de sidste par dage, kunnet se, at de ændringer, ministeren nu foreslår gennemført, i og for sig sigter på eller løser det problem, der interesserer mig i denne forbindelse.

Dr. jur. Hardy Andreasen har jo i en temmelig omfattende avispolemik og i en kronik i Dagens Nyheder den 10. november i år, senere fulgt op af et åbent brev til ministeren i dagspressen den 1. december i år, ment at kunne påvise, at § 74 i apotekerloven er, hvad han kalder en dødsensfarlig paragraf. Dr. jur. Hardy Andreasen opregner her en række eksempler, såsom at 36 medlemstater på kongresser i Bruxelles i 1954, i Sirmione i 1955 og i Washington i

1956 har stemplet paragraffen som traktatbrud. På Pariskongressen har man gjort det samme. På diplomatkongresser i Lissabon i 1958 har 23 stater, deriblandt Norge og Finland, den 23. oktober i en afstemning i og for sig vedtaget, at Danmarks stilling er traktatstridig; 12 stater undlod ved denne lejlighed at stemme, og kun én stat, nemlig Danmark, stemte imod denne vedtagelse.

Det fremgår af § 74 efter Hardy Andreasens påstand, at den giver staten ret til uden nogen form for erstatning at ekspropriere en række danske og udenlandske varemærker for lægemidler, deriblandt adskillige verdenskendte varemærker. Det, der så melder sig for mig og vel for det høje tings medlemmer i øvrigt, er, om dette udenrigshandelspolitiske aspekt er rigtigt.

Man kan naturligvis hævde, at dr. jur. Hardy Andreasens vurdering er subjektiv, ja, man kan også hævde, at den er direkte forkert; men man kan jo i hvert fald næppe nægte, at der foreligger en anden situation udenrigshandelspolitisk i dag, end der gjorde, da loven kom til verden i 1954, idet Europa nu er inde i fællesmarkedet og de syvs frihandelsområde med den deraf følgende skærpelse af kampen om og på eksportmarkederne. At det er uhyre betydningsfuldt for os, er vi sikkert alle enige om. At det også må være uhyre vigtigt for os, at vi ikke giver os unødige blottelser i en sådan kamp, selv om den sker på venskabelig basis, er sikkert alle lige så enige om.

Det er jo for sagt, og jeg tror, det gamle ord stadig har gyldighed, at liden tue kan vælte stort læs. Hvis bestemmelsen her er en sådan tue, der kan få alvorlige handelspolitiske konsekvenser for os i form af repressalier fra udlandets side over for os vigtige eksportområder, må det være en rimelig ting at overveje, om der alligevel ikke er al mulig grund til at ændre denne paragraf, sådan at de påståede virkninger ikke vil kunne indtræffe, og derfor har jeg altså ønsket at opretholde mit spørgsmål til den højtærede indenrigsminister.

Indenrigsministeren (Søren Olesen): Det ærede medlem hr. Adolf Sørensen spørger, om jeg påtænker at foreslå en ophævelse af § 74 i apotekerloven. Som det fremgår af det lovforslag, der nu er fremsat, stilles der